

CAPELLANS

hereus del Braç del Cornú i les Puntes

Miquel Àngel Tortell Frontera

MAPA DE LOS DOS PUERTOS MAIOR I MENOR DE AL CVDIA

PUERTO MAIOR.

PUERTO
MENOR.

MAR MEDITERRANEO.

Explicacion.

- AB Línea roja puntuada de Color Rojo para Señalar la porción buena del Puerto mayor endonde los navios de Dña. Espana Siguen y Con Seguridad y bala fondo para a firmarse dualmente.
- CD Porción y Distancia de Playa del Puerto mayor en donde estan 23. Viterias de Plomo Seco. Distribuidas Con desigual Intervalo las que por de posima Consideran Arruinadas y Sumergidas en los Arrecifes no se marcan en el mapa para Evitar Confusion.
- E Puntos de Viterias nuevas Solidas en donde se devon Construir para dejar el Puerto y Playajon flaqueado.
- F Puntos en donde se deve Construir las dos Viterias nuevas Solidas que se Consideran convenientes en el Puerto menor.
- G Punto en donde se deve Construir un pequeño Puerto Solido para Comunicarse en todo tiempo Con la Plaza el Castillo de Pollensa y tener que convenientemente se ergieren en este Puerto menor Capa. Casamatas solidas de la Plaza.
- H Puntos o bajo fondo de agua sobre el qual pueden Pasar guías quina Subvenciones de Rodo y solo así a su Costo Conviene alor. Yla de Escamada no se pueden arribar las navos. Envidio.
- Todos los puntos Remembrados han Escritos Con Carmines de Color Rojo y los que forman Sineidad en el mar de Color negro sus Sinecias tambien la Velacion de Consideracion que a Compota a este mapa la Expte y Comprende bien detalladamente.
- Los numeros puestos en el mar en distancias distancias. Sonalmente Remillas azules brillas dondan los fondeos que halli se encuentran los quales se pueron en Intervalos de 200 en 200 fathoms para mas emenos haviendo omitido los numeros de los fondeos Interceptos para evitar Confusion y porque en Continencia quisi regular entre los Escritos sus respectivos Escenos no hacen falta alguna especifica en abmision para su Propia Inteligencia.
- Las medidas del Puerto han Expressadas en fathoms pies y pulgadas.

Salva y abril 15 de 1788,

Don Carlos Beranger

Escala Para el Mapa.

100 200 300 400 500 600 700 800 900 1000

Capellans, hereus del Braç del Comú i les Punes

Edita: Comissió de Veïns de la Caseta dels Capellans

Coordinació: Miquel Àngel Tortell

Imatges: escanejades per l'Arxiu de Muro

cedides per: Antònia Moragues, Magdalena Perelló, Antònia Cantarellas, Maria *Ribot*, Jaume Riutort, Jaume *Gavella*, Carlos *Serena*,
Xisca Ramis, Maria Cerdó, Maria Molines...

mapes facilitats per Antoni Mas, Arxiu de Santa Margalida

Amb el suport de l'Ajuntament de Muro i dels bars: Can Gavella, Ponderosa i Pedrissos

Dipòsitl legal: PM 945-2016

Disseny i impressió: Impremta Muro sl

CAPELLANS

herens del Braç del Comerç i les Punttes

Fotografies aèries de l'IDEIB. A dalt, una de 1956. A sota, de 2015. En aquesta imatge s'aprecia molt bé que Capellans era una torrentera natural cap a la mar. D'aquí que, a determinades zones hi hagi el que s'anomenen engolidors o remolins d'aigua. Avui, Capellans és la zona de transició entre la zona turística i el Comú, ara integrat dins el Parc Natural de l'Albufera. El que un temps va ser vist com un impediment per al progrés, tal vegada sigui una garantia de futur i sostenibilitat turística i mediambiental.

Presentació

La Comissió de Veïns de la Casetes dels Capellans aprofita aquestes festes de Sant Llorenç de 2016 per retre un homenatge a la memòria dels seus primers estadants que reben —en nom seu— madò Ferrer, madò Cantarellas, madò Florida i l'amo en Serena. Difícilment es pot copsar la història exacta de l'origen i evolució d'un poble, però en el cas de Capellans basta fer l'ullada enrere tres generacions. Avui, els fills i filles dels primers estadants tenen entorn de noranta anys i els seus néts entre cinquanta i seixanta; aquests darrers ja varen surar per aquests aires tan bons i frescos que oferia un pinar frondós entre el límit de la zona humida de l'Albufera i la mar, el Braç del Comú, davant l'arenal d'en Noceras i de la Font dels Porcs. Aleshores era un espai solitari, a un quilòmetre i mig del primer hotel de Can Picafort, l'hotel Alomar (1934).

La història de Capellans és també la història de l'evolució de Can Picafort i del turisme, però alhora és la culminació d'una altra història, la de les terres comunals de Son Sant Martí. Per això, una part d'aquesta publicació que teniu a les mans pretén acostar-vos la història d'aquesta comuna i respondre preguntes com ara el motiu pel qual no som una urbanització costanera més. En especial, tractarem la dècada dels anys seixanta.

No és fàcil determinar l'any exacte en què començaren a romandre a les casetes els primers grups d'amics murers durant els mesos d'estiu, però sí que podem constatar que a final de la dècada de 1930 ja hi havia instal·lades les primeres casetes de jonquet. Fins i tot sabem que l'any 1951 es va celebrar la primera missa, cosa que indica que la colònia murera ja estava bastant assentada.

El que sí es pot constatar és que la denominada caseta dels capellans ha estat el nucli neuràlgic entorn del qual va créixer l'actual assentament en terra comunal, un fet insòlit a totes les comunes de Mallorca. Es diu així, Caseta dels Capellans, perquè era el lloc en què els capellans de Muro anaven a descansar i a banyar-se arrecerats de la gent (a Muro sempre hi va haver més d'un capellà al poble). De la caseta en tenim plena constància ja a mitjan segle XIX (1846), però segurament és més antiga. I, a part de disposar-ne els capellans del poble, també era un lloc en què s'aturaven els pagesos de camí a la recerca d'alga de la mar, o dels que treien profit de la comuna (caçar, pescar, pasturar bestiar i fer llenya) i dels garriguers des de 1836. I fins i tot va ser espai de trobada frustrat entre els batles de Muro i Santa Margalida per aclarir les fites de cadascun dels termes veïnats al segle XIX.

L'amo en Llorenç *Serena*, un dels primers estadants de Capellans, amb tota la família.

Litoral Marítimo de Muro

Las aguas azules y salerosas del Mediterráneo, que penetran en la bahía de Alcudia, llegan mansamente a las tierras de Muro, ni la más pequeña roca natural existe para que la más encrespada ola rompa con estrépito sobre aquélla. Los cuatro mil quinientos metros de extensión de nuestro borde marítimo son todos una suave playa arenosa, blanca y limpia casi siempre, de Norte a Sur van desde los límites con Alcudia hasta los límites con Santa Margarita y reciben distintas denominaciones: «Pla de's Pinar, Bras, Mollet dels Inglesos, Arenal de'n Pep, Caseta de's Capellans...»

Por datos históricos sabemos que todo este litoral ya desde la Reconquista, siglo XIII, recibía un solo nombre «Es Bras», porque en efecto desde la orilla del mar a los estanques de la Albufera, existía y existe una franja de terreno con pinar, un poco articulada, que tiene un parecido con el brazo de la persona.

Al presente, sin perder la nomenclatura de «Es Bras», recibe su extensión los diferentes nombres, que hemos mencionado, a saber:

I. Plá de's Pinar antes «Bassal del Torrent», es la parte más al Norte, que llega a la desembocadura del lago al mar por Máquina Veya, casi frente al puerto de Alcudia. Antes era todo del término de Muro, pero ahora solo una parte pequeña, por falta de ejercicio del derecho, como demostraremos en su día. Se llama es Plá de's Bras, porque esta parte del litoral cae ya al amparo de los montes de Alcudia y las olas llegan allí sin brío, que ni aun a través de los siglos han elevado montículos de arena.

II. Bras, es el trozo de litoral comprendido entre la parte anterior y el Mollet de los Inglesos, unos 1.500 ms. de largo. Conserva esta parte la nomenclatura del todo, porque durante los años no ha sucedido hecho alguno que lo modificara.

III. Mollet dels Inglesos, este nombre es de época reciente. No existía ni el muelle, ni el canal que arroja sus aguas por él. El torrente de Muro desembocaba sus aguas al estanque de la Albufera y por entre la enea, cañizo y juncos pasaba al lago de la parte Norte y por lo que hoy llamamos Máquina Vella desembocaba al mar. Más en 1851, una gran avenida de aguas abre un boquete en el arenal y se comunica en línea recta el torrente con el mar.

Los Ingleses, que vinieron 14 años después a comprar la Albufera, aprovecharon este hecho y construyeron el gran canal, sus puentes y el contrafuerte o muelle, para que las arenas no cegaran la entrada de las aguas al mar y para servir de pequeño embarcadero.

IV. Arenal d'En Pep, aun más reciente que el anterior es el nombre con que se designa parte del litoral. A medida que adelantaba el desecamiento de la Albufera por los Ingleses, se abrían nuevos canales para dirigir las aguas por el interior y hacia el mar. Cada uno de estos canales recibía el nombre de un personaje, P. E. Canal d'En Ferragut, d'En Manuel, etc.

Uno de estos canales que va de Maradó por «Ses Punes» recto en dirección al mar se llama «Canal d'En Pep» y en principio se pretendió desembocara al mar y se le abrió cauce por entre los arenales, que con el tiempo volvió a quedar cegado, pero ha quedado el nombre del personaje marcando aquella parte del litoral por «Arenal d'En Pep».

V. Caseta d'es Capellans. No podemos fijar fecha pero por tradición sabemos que aquí construyeron algunos sacerdotes de Muro una casita, probablemente la que aún existe, para recreo en tiempo de verano y se turnaban en su uso, pero al morir sus usufructuarios pasó a ser propiedad del dueño del terreno, el señor de Son Sant Martí, que la prestaba a sus amigos del pueblo, hasta que pasó a ser propiedad del Ayuntamiento, junto con el restante litoral.

¿Cómo es que la mayor parte del litoral pertenece al Municipio de Muro? Antes de 1926 el terreno de «Es Comú» no era propiedad del pueblo, sino sólo la leña. Así lo expresa el Acta de donación, hecha por el Conde de Ampurias en 1277 a Vidal de Torrens, Bernardo Trobat y Pedra Cabrer, como en otro lugar de este periódico se describe, y añade: «Retengo y exceptúo el que toda la leña que allí hay y hubiere en lo sucesivo, sea siempre común y para uso de toda la gente, que hay ahora y hubiere en adelante, del pueblo de Santa Margarita y del pueblo de San Juan de Muro.»

Como aparece en la escritura de donación de las tierras del «Comú» el pueblo sólo tenía el usufructo de la leña y así estuvo por espacio de unos 600 años hasta que vendidas las tierras de la Baronia de Ampurias por la casa Torrella a Martín Alós, Celulosa Hispania y Rafael Cladera, este último convino con el Ayuntamiento en un acuerdo después de laboriosas gestiones, en que el Municipio recibiría en propiedad una parte del «Comú», leñas y terreno, y renunciaría al usufructo de leña en la otra parte.

(continua en la página siguiente)

Capellans, hereus del Braç del Comú i les Punes

La Caseta dels Capellans es troba en el cor del Braç del Comú i les Punes, una terra de propietat del comú dels veïns des de 1272 ençà, sota emfiteusi dels senyors fins 1929. És important destacar, d'entrada, que el comú dels veïns als quals es referien les escriptures eren els habitants de l'antic districte musulmà de Muruh, és a dir, les parròquies de Santa Margalida i de Sant Joan de Muro. Avui, com se sap, són quatre pobles: Maria, Llubí, Santa Margalida i Muro.

De fet, els margalidans hi tengueren empriu ininterromput durant segles, com es constata a les fonts i de fets tan senzills com que la frontera entre Capellans i Can Picafort no existia, sinó que els guardes les vetlaven indistintament.

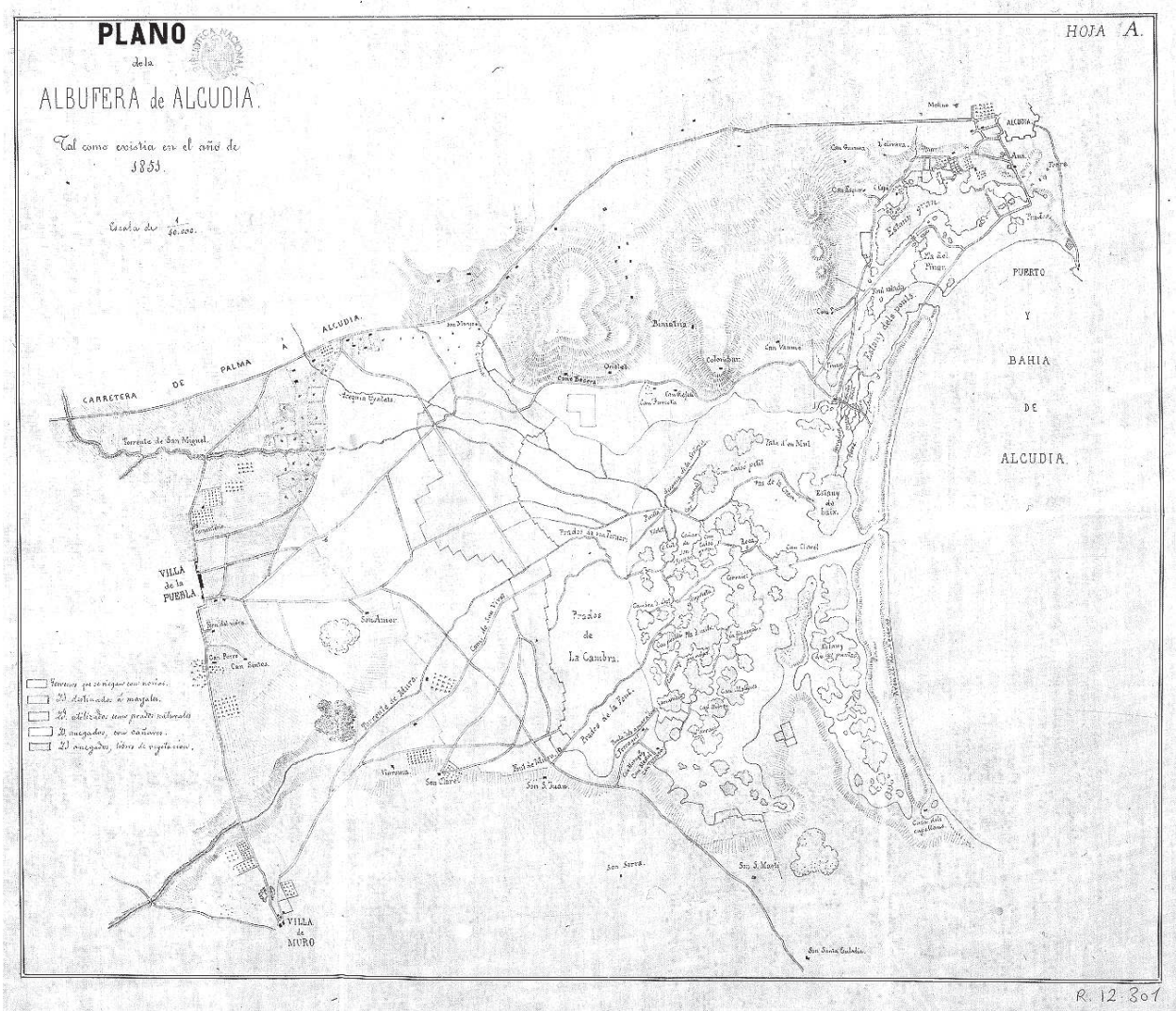
No obstant això, a final del segle XIX (1888), després d'una sentència controvertida, els margalidans quedaren definitivament exclosos d'aquest privilegi del comú, gràcies a la influència d'un diputat de Muro, Massanet, que defensava els interessos dels senyors, amb el suport d'Antoni Maura.

El Braç del Comú es troba ubicat dins el que va ser la possessió més grossa de Muro, Son Sant Martí (1.500 quarterades). El Comú partia de davant les cases de Son Sant Martí fins a la mar; confrontava amb la possessió de Santa Eulàlia; i, d'allà arribava a les Punes i s'estenia fins al Bassal del Torrent (actual llac d'Alcúdia), on hi ha la desembocadura natural del torrent a la mar; en total, més de dues-centes quarterades.

Amb el temps, però, aquesta zona comunal ha anat minvant, ja sigui per desforestació, perquè els senyors hi establiren rotes a les zones del comú o bé per acords entre els jurats (autoritats municipals) i els senyors per a moure fites durant el conflicte sobre l'aprofitament i empriu d'aquesta zona. Actualment aquesta zona és de cent cinquanta quarterades, de les quals cent cinc corresponen al denominat Braç del comú i a les Casetes dels Capellans. Capellans en si comprèn unes tres quarterades.

Anys quaranta. Capellans era considerat una zona recreativa. I així exercien els seus visitants. A la imatge s'hi aprecien les casetes de jonquet, pròpies dels anys quaranta. S'hi identifica Lina Dawson, amb un vestit certament escotat per l'època. El matrimoni Alvarado Dawson va ser el primer en establir-se de forma regular per passar els estius a Capellans en una tenda de campanya enmig de les dunes. Tenim documentat que venien des dels anys trenta ençà. Fotografia de l'arxiu Ramis-Gamundi.

Mapa de l’Albufera de 1851 en què ja es pot apreciar que ja existia la Caseta dels Capellans com a topònim i, a més, s’hi veuen els diferents estanys, un bon grapat dels quals estaven dins la zona comunal. La pràctica habitual de caçar-hi i pescar-hi va ser motiu de nombrosos plets entre els senyors de Son Sant Martí, els de l’Albufera i els mursers. Una altra qüestió és establir clarament els límits del comú fins el 1641.

El conflicte per l'usdefruit de les comunes de Son Sant Martí

-1428. maig. 28.— Antoni Castell, cavaller senyor de l'Albufera major, diu que «molts d'habitadors de Muro cacen aucells i pesquen en els estanys els peixos que acabat l'hivern surten de l'Albufera i passen l'estiu en dits estanys».¹

Per sintetitzar la història entre els pobles de Muro i Santa Margalida per l'aprofitament del Comú de Son Sant Martí, ens hem de referir obligatòriament a dos treballs de Guillem Barceló Ramis «Béns Comunals i Conflictes Antisenyorials: Les comunes de Muro i Santa Margalida (S.XVI-XVIII)».² I també a «Conflictivitat entorn de l'aprofitament comunal durant el segle XIX. L'enfrontament entre Muro i Santa Margalida.»³ I, d'una manera especial, als estudis publicats pel prevere Francesc Mulet Palau, a la revista Algebelí fins l'any 1967. Barceló ho conta així:

«Segons el document de l'establiment —de 1272—, les Comunes feien partió al nord-est amb la mar, al sud-oest amb l'Albufera, al sud amb els rafals pertanyents aleshores al comte d'Empúries i al Bisbe de Girona —que posteriorment formaran Son Sant Martí—, i a l'est amb l'alqueria de Sta Eulàlia. (...) A més a més, dins el rafal que englobava les comunes s'hi trobaven uns estanys —anomenats també salines— que antigament comunicaven amb l'Albufera, però que en el segle XVIII havien quedat totalment aïllats. (...) L'establiment de comunes era habitual a l'Edat Mitjana, amb el sistema feudal i, en el nostre cas, com a forma de gratificació per als repobladors catalans. En origen, l'aprofitament de la comuna per a tots els habitants de Muro era quant a la llenya. Mentre que el comte es quedava amb l'usdefruit de les salines i la resta s'establí a benefici de Vidal de Torrent, Bernat Trobat i Pere Cabrer, en la qual els cedia en emfiteusi⁴ un bosc anomenat el Pinar [Braç] (...) per a pastures i demés utilitats (mentre que el Comte es reservava l'usdefruit de les salines), cedia el dret d'aprofitament de la llenya del mateix bosc a tots els habitants 'de la parròquia de Scte Margarita et de parroquia St Joannis de Muro'.⁵ (...) El permís comunal a l'aprofitament de la llenya, però, es va estendre aviat a d'altres pràctiques com la de pasturar bestiar, caçar i pescar, les quals varen ser motiu d'enfrontament entre pagesos i senyors durant segles».

1 ARM
2 Bsal núm. 53
3 I Jornades d'Estudis Locals (Muro, 2001)
4 Contracte de cessió perpetua o a llarg termini d'un bé immoble mitjançant el pagament d'un cànon anual o d'altres prestacions a qui fa la cessió, el qual en conserva el domini directe. (1997)
5 AMSM. pergami núm. 1.

Aquestes primeres pugnes entre els senyors de Son Sant Martí i els jurats de la vila pels usos i abusos per ambdues parts derivaren en plets i acords per reconèixer els drets de cadascú. Com el de L'acta de transacció i concòrdia de 1338 per l'usdefruit de Santa Margalida a les Comunes del Braç de Son Sant Martí.⁶

1501. Acta de donació del dret de pescar i caçar en els estanys

A part de l'ús legítim de la llenya, ben aviat els murers i margalidans ampliaren la pràctica consuetudinària de caçar, pescar i, de vegades, fins i tot pasturar el bestiar per les comunes, cosa que enervava molt els senyors de l'Albufera (Castell), que volien apropiar-se de tots els estanys i els senyors de de Son Sant Martí,⁷ que reclamaven drets sobre l'Albufera i el Comú. I així mateix, no eren pocs els bans contra els poblers i alcudiencs que invadien també l'Albufera amb les mateixes intencions, als quals es denunciava sovint.

D'aquí en deriva un document de 1501 en què es cedeix el dret a pescar i caçar en els estanys del pinar comú —que eren una quinzena—. «Pere Joan de Sant Joan, senyor per meitat de la baronia del comte d'Empúries i Salvador Cerdà, en nom de Ramon de Sant Martí —que tenia l'altra meitat de la baronia i a més el domini útil de Son Sant Martí—, cediren als jurats i a la vila de Muro el dret a pescar i caçar en els estanys que es trobaven en el pinar comú».⁸

Plet de 1579-1587

El segle XVI és el del reforçament del poder aristocràtic a Mallorca, en el qual els senyors intenten prendre terres i drets a la població, com en el cas de les comunes. És un procés que genera conflictes a tot Mallorca, i que s'emmarca dins la derrota de les classes populars després de les germanies (1521-24) i la consolidació de les famílies aristocràtiques i les banderies.

A final del segle XVI, es viles de Muro i Santa Margalida posen plet contra Miquel Joan de Sant Martí en pugna per l'usdefruit de les terres comunals. Mentrestant, les parròquies de Muro i Santa Margalida, el 1581 feren una capbrevació⁹ en què hi inclouen com a base legal els documents de 1272 i els de 1501.

En el plet amb els senyors trobam declaracions com aquesta:

«...fins lo dia de vuy, sempre tos habitants de Muro y Sta. Margarita han usat y usufructuat de dits boschs y stanys sens contradicció alguna... dits habitants sempre que'ls ha convingut y los és stat mester y necessari, són anats en dit bosch y stanys a tallar llenyas, serrar pins y pescar per lur us y utilitat. Ax matex han sempre acostumat a pastar dits habitants en dits stanys, y han venut lo pex en la plasa de Muro públicament... e la part altra, no solament ha vist (Miquel Joan Sant Martí) com se serraven dits pins per ús propi dels qui'l serraven, pero encare ha acostumat comprar del pex».¹⁰

Per la seva part, el senyor de Sant Martí afirmava que «no sols són entrats y entren de cade die en dits llocs, però encare més avant se tenen y fan senyors dels dits llocs, entrant y tallant y pescant, y penyorant los qui entren prenent bans y composant com si del tot fosen senyors y no peniar ja plet». Mentrestant, ell sí que donava permís per tallar llenya, pasturar i pescar en els estanys del comú i les puntes.

No obstant els documents mostrats, la sentència de 1586 alliberava les Comunes del Braç de la servitud de pescar, caçar i pasturar bestiar, encara que reconeixia i ratificava el dret a tallar-hi llenya. Per tant, els drets que havien conquerit a través de l'usdefruit de molts d'anys són arrabassats al poble.

Segle XVII. Els Togores i la transacció de 1641

Durant el segle XVII, la pugna per la pràctica consuetudinària de les comunes del Braç recaigué sobre els jurats de Muro. Aleshores els margalidans estaven immersos en una altra pugna, de foc i sang, amb Ramon Saforteza, comte de Santa Maria de Formiguera -el comte Mal-.

Al mateix temps, les pretensions dels senyors de Son Sant Martí d'anar establint terres i forçant els límits de les comunes toparen amb els interessos de mantenir els drets comunals. La solució transitòria va venir amb la transacció de 1641, entre els jurats de la vila i el senyor de Son Sant Martí, es cedia gairebé la meitat del Braç a Miquel Joan de Togores (del Pi d'en Borràs fins al pont d'Alcúdia) per al seu propi usdefruit, autoritzant-lo a treure rotes en aquest tros.

Quedava com a zona comunal l'espai que anava des de la paret i barrera de les cases de Son Sant Martí fins a la mar. I d'aquí fins al Pi d'en Borràs (la meitat). A la zona de les Puntes el Sr. Togores es reservava quinze quarterades per sestejar el bestiar, mentre que els habitants de Muro no podien tallar cap llenya de pi en aquesta porció.

Hi havia, però, una clàusula permetia al senyor de la possessió de Son Sant Martí treure rotes i establir gent a qualsevol dels terrenys de la comuna, fins i tot en el lloc únicament reservat als habitants de Muro per tallar llenya. Aquí trobam la base de la conflictivitat posterior.¹¹

^[1] Declaració de Martí Perelló, notari. 1579. AMM. Llibre 944.

^[2] BSAL 53.

Segle XVIII, la pugna amb el comte d'Ayamans

Les conseqüències de l'acord de 1641 es mostraren perjudicials per als pobles de Muro i Santa Margalida. Així, en un plet de 1712, el comte afirma que pot treure rotes dins el comú en resposta a les protestes dels jurats de Muro.

Així i tot, el 1727 el comte va capbrevar Son Sant Martí i la va oferir a la vila, però no la van voler comprar. El conflicte es va allargar quan els murers, en temps de carestia, reclamaven els drets al comú sencer, és a dir, a les fites anteriors a 1641. Fins i tot, a mitjan segle, els murers no deixaven que ningú tallàs llenya al Comú en nom del comte. I el 1742 mogueren nou plet al comte. La pugna va ser constant durant tot el segle devuit, amb més plets com el de 1772 —del comte contra Muro—, després de la iniciativa dels murers de prendre l'ús total de les comunes.

Pel seu costat, Santa Margalida, el 1781, fa una capbrevació amb la qual pretenia refermar els drets sobre l'aprofitament de les comunes del Braç, que anys després no tendria gaire efecte legal, com veurem.

1836, el garriguer jurat

El 1836 es va implantar la figura del garriguer jurat que havia de tenir cura dels boscos i també de les terres de Son Sant Martí. Es donava així una solució a la degradació de les comunes i es controlava millor l'ús que se'n feia entre el senyor de Son Sant Martí i els veïns de la vila de Muro. La principal tasca del garriguer era controlar l'ús del dret a empriu de tallar llenya al bosc. A partir d'aquestes dates es prohibí tallar cap pi durant deu anys per recuperar el bosc. Llavors es van implantar els torns de llenya al comú amb un permís de la sala previ. D'aquí ve el record de la potestat de cada murer de poder talar un pi cada any del Comú, amb prèvia autorització de la Sala.

Abans de l'establiment de la figura del garriguer de Capellans, a Muro hi havia tres Guardes Secretes, una a la Cala des Cans, a la possessió de l'Alqueria Vella i una altra a l'Arenal d'en Noceras i una altra possiblement a la Font des porcs, amb nou homes de guàrdia en total (1720) que vetlaven que no desembarcassin persones o mercaderies perilloses. En canvi, anys més tard, el 1760, just hi havia tres homes i vigilaven sobretot el contraban.¹² De fet, segons el mapa de 1784 d'Antoni Despuig i Dameto, just surt un punt de vigilància, a l'arenal d'en Noceras, però no hi consta cap altra caseta.

El segle XIX, les rotes i el conflicte amb Santa Margalida

L'any 1864, segons l'emmillament, la zona del comú feia 148 quarterades, 3 quartons i 80 destres, les que es compraran, poc més o manco el 1929; mentre que els dominis de Son Sant Martí eren de 1.152 quarterades. Hi apareixen un total de cinc finques de Son Sant Martí: de Son Alòs, d'en 'Jané', d'en March; Son de sa Senyora; i es Comú. Aquests terrenys, els del Comú, s'anaven establint en rotes, cosa que topà amb el rebuig de l'Ajuntament.

Durant el segle XIX cal considerar que hi va haver un període important de penúria econòmica, que obligà els ajuntaments a disposar encara més de les terres comunals, emparats en les polítiques desamortitzadores dels governs liberals. Muro aleshores disposava de les comunes de Can Fiol, de Ca n'Oliver i part del Moià —Muà-.

«Desde la fecha en que se formalizó el amillaramiento, y, con motivo de las parcelaciones realizadas, han sido roturados la mayor parte de los montes bajos, selvas, pinares, convertidos en cultivos casi todos los yermos y cambiado las explotaciones de todos aquellos cultivos cuyos productos eran poco remuneradores con otros de mayores rendimientos.

Con todo ello no se ha conseguido mayor renta líquida de las fincas pues, a medida que ha ido produciéndose un mayor rendimiento, los gastos de su explotación han ido también en aumento (...).¹³

Santa Margalida també va establir les comunes properes al poble i, aviat, giraren l'ullada cap a les Comunes del Braç per poder satisfer les necessitats de llenya. Així, el 1836, els jurats margalidans informaven del dret d'anar a les Comunes de Son Sant Martí a pasturar, endur-se'n llenya i altres emprius.¹⁴ Però toparen amb l'oposició de Muro i de l'amo de Son Sant Martí, que privaven els margalidans de l'empriu de les Comunes. Així s'iniciaren nombrosos plets, com el de 1846. A aquest plet s'hi sumà el Decret d'assenyalament dels termes municipals de 1847, el qual encara no s'havia aclarit en el cas de Muro i Santa Margalida el 1870. És a dir, el conflicte per les Comunes del Braç impedia que es pogués arribar a un acord per delimitar la línia divisòria dels dos municipis.

La discussió entre ambdós ajuntaments s'anà dilatant en el temps fins la sentència de 1888, que suposà la despossessió final de Santa Margalida en l'usdefruit de les comunes del Braç. En aquesta sentència, s'ha de remarcar la influència dels notables amb interessos a Son Sant Martí: Villalonga, Zafortesa, Gual de Torrella. A aquests s'hi ha d'afegir la família Massanet, el qual com a diputat a Madrid, i amb la connivència d'Antoni Maura, defensà la confirmació de la sentència, la qual és molt ambigua.

¹² I Jornades d'Estudis Locals (2001). La política a Muro en el segle XVIII (1700-1770). Càrrecs, eleccions i milícies. Sebastià Oliver Reynés.

¹³ Muro en la Mano (1934). Mateu Sastre Servera, secretari de l'Ajuntament.

¹⁴ I Jornades d'Estudis Locals (2001). Conflictivitat entorn de l'aprofitament comunal durant el segle XIX. L'enfrontament entre Muro i Santa Margalida. Guillem Barceló.

Son Sant Martí y Comú

Datos Históricos

SON S. M. Y COMU

El 6.º Distrito de Mallorca, llamado por los moros, Muro, tocó, según el Llibre de Repartiment escrito por el Notario, P. Melló, en 1232, al Conde de Ampurias, Ponce Hugo I, y a sus coparticipes el Obispo de Gerona con el Cabildo y el Abad de San Feliu de Guixols por la aportación, que habían prestado a la Reconquista de Mallorca. Comprendía las tierras del actual término de Muro, de Santa Margarita, al menos la mayor parte, y de Llubi.

Al Conde le cupo la mitad de Muro y de la Albufera la otra de esta mitad al Rey, y por las trasmisiones sucesivas sabemos, que estas tierras de Muro eran la que actualmente llamamos Son Sant Martí, Son Sant Juan, Son Parera, Son Morey, Son Claret, Son Serra, Son Carbonell y alguna otra.

Para nuestro fin, vamos a circunscribir la historia de la transmisión a Son Sant Martí, e incidentalmente a alguna otra. Esta parte comprendía una Alquería y 3 Rafals, la Alquería suponía la casa principal con otras viviendas y Rafal sólo una casa de los colonos. En el Repartimiento no aparecen nombres propios

(sigue en pág. 14)

Estos bienes estuvieron en poder de los Condes de Ampurias sólo un siglo escaso, desde 1232 hasta 1318 en que fueron vendidos a los señores Pedro y Francisco Font, hermanos, que los poseyeron por poco tiempo, ya que en 1365 fueron vendidos a Ramón de Sant Martí, cuya familia los poseyó hasta 1594 en que pasaron a la familia Togores, o Conde de Ayamans, no por compra sino por matrimonio. Esta familia las poseyó hasta cerca de 1790, o sea dos siglos, en que también por matrimonio pasó a la familia de apellido Villalonga, que era la que los poseía al liquidarse en 1926. Nos referimos primeramente a Son Sant Martí, como dijimos.

Veamos ahora el proceso de estas familias y con la mayor veracidad posible.

Condes de Ampurias: Ponce Hugo I, que murió antes de tomar posesión. Ponce Hugo II, que murió en 1267. Hugo IV, que murió en 1277 y fue el que en 1272 hizo la donación de Comú, como veremos. Ponce Hugo III, que falleció a finales del siglo. Y Magalino, que vendió sus bienes y murió en 1325.

Familia Font. La mitad de la Baronía la compró Pedro Font, directamente del Conde Magalino en 1318. La otra mitad y otras fincas del Obispo y Cabildo de Gerona, lo compró Francisco Font a Pedro Pons e Inés en 1328 que ya lo había adquirido antes.

Pedro Font dejó su parte a su hija Saurina, que murió sin sucesión y pasó su herencia a una tía casada con Juan de Sant Joan, y de esta viene la nomenclatura de la posesión y fuente llamados desde entonces «Son Sant Joan».

Francisco Font, casado con Esclaramunda, tuvo 2 hijos, que murieron antes de llegar a la pubertad por eso en testamento dejó sus bienes por mandapía y su viuda y albaceas los vendieron en 1363 y 1365.

Familia Sant-Martí. El Doncel Ramón de Sant-Martí fue el que compró las posesiones Rafals y 1/2 Baronía a Francisco Font y el que introdujo con su apellido el nombre a la finca de Son Sant-Martí.

Este dejó en herencia 1/2 Rafal a su hija Saurina, que casó con Ramón Carbonell (Son Carbonell) y más tarde lo cedió a Andrés Parera de Morell, y de este viene «Son Parera».

Pero la parte principal se transmitió por herencias sucesivas entre la familia Sant-Martí, hasta que Miguel Juan de Sant-Martí casado con Juana Burgues tuvo sólo una hija, Francisca Sant-Martí Burgues que casó en 1594 con J. Togores. La familia Sant-Martí poseía su

palacio en la plazuela actualmente intitulada con su nombre.

Familia Togores. D. Jaime Togores Fuster de Puigdorfla, casado con doña Francisca Sant-Martí, instituyeron heredero a su hijo.

— D. Miguel Juan Togores Sant-Martí, fue el IV Conde de Ayamans y casó con doña Cecilia de Oleza.

— D. Jaime Togores Oleza casó con doña Catalina Gual.

— D. Miguel Togores Gual, casó con doña Margarita Salas.

— D. Jaime Togores Salas, casó con doña Magdalena Cotoner.

— D. Miguel Mariano Togores Cotoner casó con doña María de Puigdorfla. Sólo tuvieron una hija, Margarita en 1780. Esta familia edificó su palacio en la plazoleta, junto a la Rectoría de nuestra Parroquia, y hasta nuestros días en que fue demolido totalmente se llamaba Son Togores.

Familia Villalonga. Desde principios del siglo pasado era esta familia la poseedora de Son Sant-Martí, por casamiento de D. Francisco Villalonga Desbrull con la única hija doña Margarita Togores Puigdorfla.

— D. Mariano Villalonga Sant-Martí, casó con (?) tuvieron una hija.

— Doña María Concepción Villalonga casó con D. Joaquín Gual de Torrella.

Como todos sabemos este matrimonio vio liquidados todos sus bienes y en 1926 vendió Son Sant-Martí a Rafael Cladera (a) Gené de Muro, quien vendió parte a Martín Alós de Santa Margarita y después de un convenio con el Ayuntamiento de Muro vendió el resto y Albufera a Celadora Hispánica en 1938 y más tarde pasó a poder de D. Jaime Enseñat.

F. M. P.

Helados *Katy*

Gran variedad en helados - Champañas
Licores todas marcas - Galletas
Bombones - Caramelos

Se sirven helados y ensaimadas por encargo

Jaime I Ca'n Picafort

Son Sant Martí y Es Comú...

Parece que en 1641, el 22 de abril, hubo una transacción entre la Villa de Muro y Santa Margarita y el dueño de Son Sant-Martí en virtud del apartado 9.º se redujo bastante la extensión del dilatado pinar, pero constaba el derecho de usufructo en el resto.

Es evidente, que tal transacción no paró por completo las desavenencias entre los vecinos usuarios y el propietario, que desde 1594 era de la familia Togores, Condes de Ayamans, casada con la Sant-Martí, por eso en 1727 el Conde proveyó a nuestro Ayuntamiento la compra de la finca de Son Sant-Martí. El Municipio, empero, no acepta, ya por no interesarle, ya por falta de dinero. Mas en 1742 acuerda este poner pleito contra la transacción de 1641, por resultar muy reducido Es Comú con relación a la donación de 1272. El 10 de Agosto reunidos unos 60 vecinos de Muro, otorgan poder a Miguel Noguera y Juan Fiol para comenzar la causa, pero creemos no se llevó a término. Y en 30 de Abril de 1769 los Regidores acuerdan ir a la Ciudad para protestar ante el conde, porque prohíbe hacer carbón en el Bras. Y el 19 de Mayo siguiente salen en defensa de unos vecinos de la villa castigados por pescar en los estanques de Son Sant Martí.

En 1770 aparece otro acuerdo del Ayuntamiento dictando prohibición a los vecinos de Sa Pobra de ir a cortar juncos y leña en nuestro término por tener nosotros 5 alfarerías y necesidad de mucha leña para hacer hormigueros en las Marjales.

En el siglo pasado sería prolijo enumerar las muchas veces, que nuestro Municipio ejerce el derecho de usufructo de las leñas «Es Comú» tanto para venderla con el fin de hacer mejoras populares, como para otorgar vales recogida de carretadas de leña para uso familiar. No obstante también hubo ciertas desavenencias con los nuevos propietarios, la familia Villalonga que sustituyó a la de Togores, sobre la expansión y derechos de usufructo de leñas. Así leemos en el libro de actas de 1870 como el Gobernador Civil solicita copia de la transacción de 1641, y el notario D. Guillermo Sancho remite copia legalizada para ver de zanjar la desavenencia surgida. Al fin en 1876 acuerda el Municipio acceder a la solicitud del hijo D. Mariano Villalonga y van en agosto a fijar límites, según el pacto 9º desde s'Era de'n Toell a sa Font dels Porcs. En noviembre siguiente se conceden vales para retirar leña de la parte, que ha quedado fuera de los límites, y se ha destinado a cultivo.

Ya notamos en el artículo III, nº 30 Algebeli, que el usufructo lo ejercitaron los vecinos, también, de Santa Margarita hasta 1889, en que la Audiencia de Palma confirmó la sentencia del juzgado de Inca de 1888 exismiendo de dicho

usufructo por haber dejado de pertenecer los vecinos de Stª Margarita al distrito de Muro.

La transformación mayor sufrida por nuestros bienes comunales ha sido en el presente siglo, podemos decir en nuestros días. Apenas terminábamos el primer cuarto del actual siglo los propietario de son Sant-Martí, los señores Torrellá-Villalonga vende esta posesión a D. Rafael Cladera, (A) Gené, de Muro, en su total de 1.536 cuarteradas y pretende este no reconocer la servidumbre de leña, por no constar en el título de propiedad. Durante el año 1927 se entabló un pleito entre el nuevo propietario y el Municipio, regentado por el el Alcalde D. Gabriel Sastre. Ganado en Inca se apela a la Audiencia de Palma. Mientras tanto, en 1928, D. Martín Alós de Santa Margarita compra la mayor parte de son Sant-Martí, 1251 cuarteradas, A Rafael Cladera, y entabla relaciones de componenda con el Municipio.

El señor Alcalde mencionado, mediante poder otorgado por las cuatro quintas partes de los Concejales el 22 de enero de 1229 y después de publicado en el Boletín Oficial y manifestado al vecindario con pregón, firma el 5 de abril de este año escritura de transacción con Martín Alós, en la forma siguiente. (Reducido en redacción):

1º el Sr. Alós traspasa al vecindario, representado por el Ayuntamiento, la plena propiedad sobre una parte de la finca, que comprende los tres trozos siguientes: a) Es Bras, en la parte comprendida entre el término de Santa Margarita y Canal de'n Pep, el mar y carretera hacia Puerto Alcudia. Tiene una extensión de 106 cuarteradas y 75 destres.— b) trozo de pinar, comprendido entre carretera, parte izquierda, que va de Muro al mar y el prado de la finca. Tiene una extensión de lo cuarteradas y 1 cuartón.

— c) trozos de pinar comprendido entre la parte derecha de la mencionada carretera y la carretera del predio Santa Eulalia Santa Margarita. Su extensión es de 32 cuarteradas, 2 cuartones y 2 destres.

2º Queda en propiedad del vecindario, representado por el Ayuntamiento tanto el arbaloda como el terreno mismo.

3º Renuncia el vecinario a la servidumbre de leña en todo el resto de la finca.

Desde esta fecha, pues, los vecinos de Muro (No los simples nacidos en Muro), tienen la propiedad y el usufructo de las tres partes descritas, pero el administrador neto es el Ayuntamiento, que siempre debe velar por su conservación y distribución del usufructo a favor del vecindario.

Desde el mes pasado cobra actualidad inusitada la cláusula de propiedad, por la concesión estatal de la parcelación del Comú, en la franja del mar. Esperamos del Municipio una sabia ordenación administrativa.

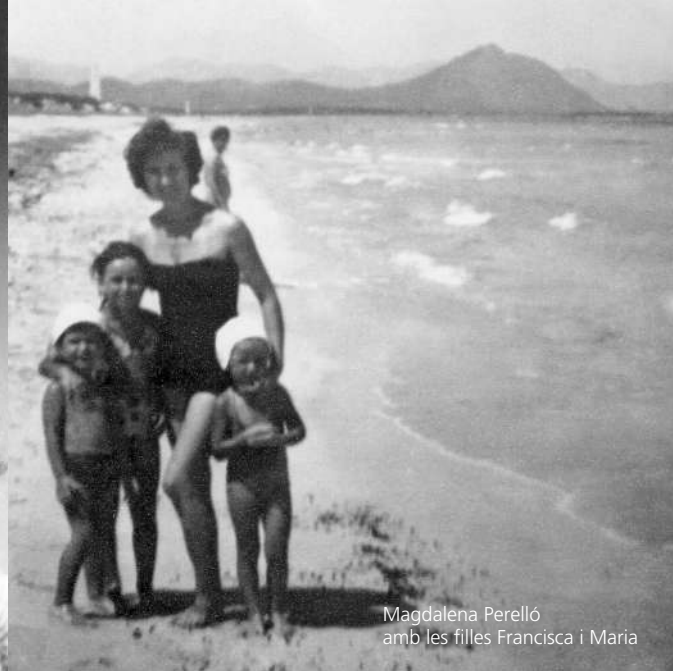
F.M.P.

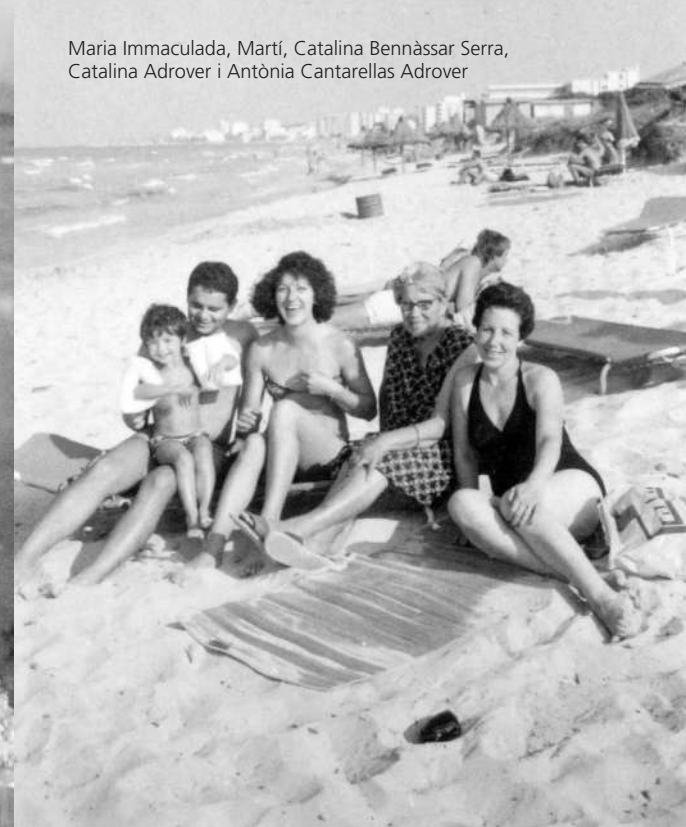
Jaume Perelló Verd Verdera, 1921

Magdalena Perelló Alzamora Florida, 1930

Magdalena Perelló
amb les filles Francisca i Maria

Maria Immaculada, Martí, Catalina Bennàssar Serra,
Catalina Adrover i Antònia Cantarellas Adrover

Antònia Cantarellas i la germana Joana, amb les filles Antònia i Catalina. Foto 1958

Jaume Verdera i Magdalena Florida

Magdalena Perelló amb les filles Francisca i Maria

Joana Cantarellas Adrover, Cati i Antònia Bennàssar Cantarellas.
I Bernat Tauler Cantarellas. Foto 1963

Les germanes Antònia i Joana Cantarellas Adrover, amb les filles Cati i Antònia Bennàssar Cantarellas.
Amb Bernat Tauler Cantarellas

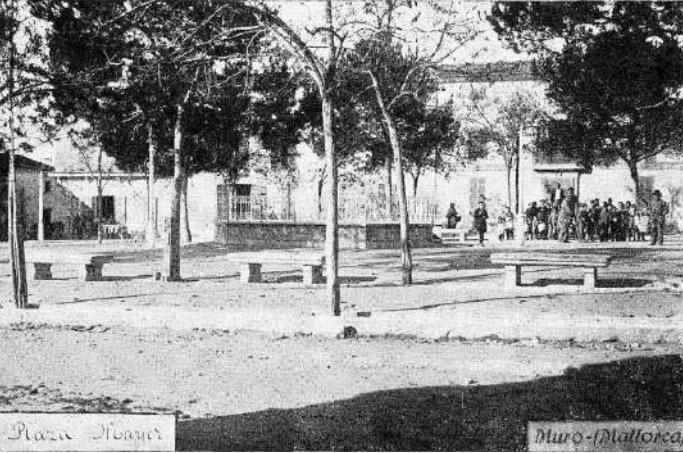
La compra de 1929, fi del conflicte amb els senyors

El 1929 és important citar-lo perquè va ser l'any en què l'Ajuntament de Muro comprà els terrenys de Capellans i part de la Comuna del Braç, amb la qual cosa es pretenia posar punt i final als conflictes amb els senyors de Son Sant Martí que havien estat ininterromputs des del segle XIV ençà.

El batle de Muro, Biel Sastre Capó (1923-30) —un dels majors propietaris del poble—, va ser el responsable en nom de l'Ajuntament de signar la compra del que quedava del Braç del Comú, dins el qual es troba Capellans. El procés de venda és un poc controvertit.

Maria Concepció Villalonga i Zaforteza serà la darrera senyora de Son Sant Martí, la darrera d'una nissaga posseïdora de Son Sant Martí des de final del segle XIV (1369). Es casà amb Joaquim Gual de Torrella, i el matrimoni es va arruïnar. El 1926 vengueren Son Sant Martí a Rafel Cladera, Gener, el qual la va vendre a Martí Alòs Ribas -de Son Fullós- de Santa Margalida que, després d'un conveni amb l'Ajuntament de Muro per la cessió d'una part del Braç i de Capellans (1929), també va vendre una part a Celulosa Hispànica el 1938. I més tard passà a mans de Jaume Enseñat.

En aquesta escriptura s'hi constata que la possessió de Son Sant Martí fa unes 1.250 quarterades, de les quals més de dues-centes són de pinar. S'hi remarca l'usdefruit de treure llenya del comú, amb base legal a la transacció de 1641 que hem explicat anteriorment. En total es compren cent quaranta-vuit quarterades, de les quals cent cinc corresponen a Capellans i al Braç del comú:

La plaça Major, encara amb els bancs de pedra. Muro en la mano, 1934.

«(...) Y otra porción que comprende la parte llamada Es Bras, y la llamada Sa Caseta dels Capellans, que mide ciento seis cuarteradas, setenta y cinco dextras (setenta y cinco hectáreas, cuarenta y dos áreas, sesenta centiáreas) lindante por Norte con tierra de Dª Maria Antonia Villalonga Zaforteza, por Sur con la repetida carretera de Muro al mar, por Este con el mar y por Oeste con porción remanente al Sr. Alós, llamada Es Prat mediante la indicada acequia medianera. Vale esta porción dieciocho mil sesenta pesetas».

Un dels elements més importants a tenir en compte d'aquesta escriptura és la propietat dels veïns de Muro, la gestió de la qual es farà a partir d'acords d'una junta o comissió formada per la gent destacada del poble i els regidors:

«Tanto el terreno como el arbolado de estas tres porciones descritas quedarán en plena propiedad del vecindario de Muro, representado por su Ayuntamiento, el cual para la enajenación, gravamen y disposición, lo mismo que para la administración, aprovechamiento y disfrute del terreno y productos del mismo, necesitará que tales acuerdos sean aprobados por una Junta o Comisión formada por el pleno del Ayuntamiento, más los señores siguientes: el Cura Párroco, Juez y Fiscal municipal, Médico y Farmacéutico titular y los seis mayores contribuyentes por rústica de esta villa y residentes en las mismas, además de cumplirse todas las formalidades que exijan las leyes.

(...) Para el caso de que en cualquier tiempo la ley no permitiera el funcionamiento de la referida Junta o Comisión o se declarase improcedente a los fines indicados, se entenderá que los bienes inmuebles que por esta transacción adquiere el vecindario de Muro, tendrán el carácter de comunales y quedarán sujetos a los que para tal clase de bienes determinen las leyes.

(...) Así dicen y otorgan siendo testigos D. Lorenzo Mas Gomis, y Rafael Gamundí y Ballester, vecinos de ésta y sin impedimento legal.»

En aquest darrer punt és on trobam el bessó de la Caseta dels Capellans, el motiu pel qual ha estat tan complicat legalment aixecar-hi una urbanització 'moderna'. El fet que sigui una propietat del comú dels veïns del poble, sota domini útil d'un senyor, havia dificultat molt l'alienació i establiment d'aquestes comunes durant el segle XIX. En canvi, si els béns comunals haguessin estat 'propietat' del municipi, ja s'haurien parcel·lat, com passà amb les comunes de Can Oliver i Can Fiol. O aquesta era la diferència que es feia en el segle XIX entre béns comunals —del comú del poble— i bienes de propios —propietat del municipi—. Aquests darrers s'establiren quasi tots.

Bar Pedrissos. Foto Català Roca a l'enciclopèdia de viatge Mallorca, Menorca, Ibiza y Formentera, escrita per Josep Pla. 1950.

Ben aviat després de la compra, segons es desprèn de les afirmacions del llibre Muro en la mano (1934), el consistori ja s’havia plantejat fer-ne un ús ple:

«El vecindario goza del disfrute gratuito de las leñas de la finca del común de vecinos que posee, procedente del antiguo predio de So’n Sant Martí.(...)»

Para solaz y esparcimiento del vecindario el Ayuntamiento tiene en estudio la creación de una colonia veraniega en los arenales de la finca So’n Sant Martí, a los que conduce una magnífica carretera desde Muro y los cruza con otra que va del puerto de Alcudia a Santa Margarita, con lo cual quedará convertida en la más alegre colonia veraniega de la concha de la bahía de Alcúdia».

El garriguer d’un Capellans solitari. 1933

L’amo en Simó Gregori Ballester (1899) va ser garriguer de Capellans des de 1933 fins devers el 1947. Construïm el testimoni de Capellans aleshores a partir de la seva filla Margalida Gregori Quetglas, Parrona (1929), que recorda que «mon pare quedava a romandre a la caseta dels Capellans. Una temporada, però, també hi estaren milicians per vetlar el niu de metralletes (1936). Eren homes majors i jeien a lliteres de fusta damunt matalassos de sitja. Hi estaren poc temps i llavors no tornaren pus».

Aleshores no hi anava quasi ningú. Si hi havia visites, per dinar «ho fèiem davall un pi. Anàvem a parar ‘lloves’ per agafar conills i després a pescar anguiles amb fitora».

La fesomia de la Caseta dels Capellans era també molt diferent, just la part feta de pedra i poca cosa més. «El forn el vaig veure fer devers el 1943. I la figuera que hi havia, la plantà mon pare. A davant el pi ajagut d’on ara és ca madò Rossa hi tenia un galliner. I on hi ha els pedrissos hi tenia un rusc d’abelles».

La vida era tranquil·la i just rebien visites de pagesos que anaven a cercar alga per fer femer. «M’hi deixaven perquè la vetlàs i un pic i tot me la varen robar!». També hi havia un home que va fer una esplanada de ciment per posar-hi a assecar les pinyes per aprofitar els pinyons».

El que sí que constata madò Parrona és que els primers turistes de Capellans van ser una parella de catalans de Barcelona, que estiuejaven a Sant Feliu de Guíxols i que tenien la fàbrica de «Chocolates Alvarado» a Barcelona.

Don Alvarado, primer estiuejant de Capellans, amb Simó Gregori, garriguer; i l’esposa, Antonina Quetglas Fiol.

Ella nomia Lina Dawson Albiñana «Ja tenia biquinis i jo no me’n sabia avenir! Acampaven damunt una duna amb una tenda i hi estaven una temporadeta. A ell li agradava molt la fotografia. Eren els anys trenta. I varen venir molts d’anys i eren ben amics de la família. Fins i tot vengueren a noces meves el 1954. I després convidaren la padrina a tornar amb ells i conèixer la ciutat comtal».

D’altra banda, també recorda madò Parrona que el batle Martí ‘Tonet’ hi tenia empriu i hi duia molta gent a fer dinars i sopars per allà. «Tots dormien enterra. Aquells dies mon pare agafava una manta i anava a jeure davall dos pins». També recorda visites d’una gent de Maria: l’escrivà, el saig i els propietaris d’un bar de la plaça de Maria, els quals hi anaven un pic per setmana els estius «també hi venia Pep Requis i el fill de l’apotecari Ballester si havien tret bones notes. I de conradors, pocs, just qualcun com la madona de sa Pleta, que cada setmana hi venien amb la família».

«Quan partírem de Capellans —1947— ja hi havia els pedrissos que l’Ajuntament havia duit després de la reforma de la plaça Major de Muro. Allà hi feien les paelles». Anys més tard, després d’enamorar-se durant el ball d’una Mare de Déu a l’hotel Alomar i casar-se (1954), quan hi tornà, llogaren —amb la cunyada— una de les primeres casetes de fusta que es va construir a Capellans, entre ca madò Florida i ca madò Ferrer». Com a principal desgràcia recorda que el 1956 un llum de petromax va rebentar i va cremar un nin que acompanyava son pare que duia la llet al bar Pedrissos de can Tenre.

L’arribada dels pedrissos i dels primers estadants (1938)

L’amo en Sebastià Cantarellas (1931), fill de Pedro Cantarellas Moncades -mestre d’obra i regidor molts d’anys- conta que «tenia set anys quan varen dur els pedrissos a Capellans —les hi dugué l’amo en Francesc Pujol—. Dur-los i instal·lar-nos-hi nosaltres i el fuster Llorenç Planta a una caseta a mitges va ser tot u. La primera caseta es va fer allà on ara hi ha can Maganet. Després passàrem al cantó que és ara. Tot d’una hi va haver madò Maria Genera que obrí el bar. En total érem set o vuit per allà. Hi havia l’amo en Llarg,

Dona Lina Dawson, primera estiuejant de Capellans, amb Simó Gregori; i l’esposa, Antonina Quetglas.

El batle Tonet —segon per la dreta— amb el garriguer Gregori —dreta—, i guàrdia civils a la zona que avui s’anomena el Càmping.

l'amo en Moragues del bar, casat amb madò Maganet...» Quant a la caseta dels Capellans, diu «just hi havia la part antiga rònica. Amb mon pare als anys quaranta vàrem fer la cisterna i vàrem fer l'ampliació de la caseta. Tenia tretze o catorze anys. Després vengué el forn».

Construcció de les primeres casetes

Les primeres casetes de totes eren saqueta emblanquinada. Però també es permetien les de jonquet. Les cases les feien allà mateix i les emblanquinaven per dedins. I les separacions d'habitació, les feien de drap o saqueta. Per anar al bany, anaven enmig dels pins... (després feren un clot o lloc comú). Mentre que, la cuina, la tenien o bé a davant la caseta o bé al corral. Aleshores, les casetes just eren per anar a dormir.

Per l'aigua, hi havia la cisterna de la caseta dels Capellans i un pou per abeurar les bèsties. Però amb el temps feren pous de dos o tres metres que tenien aigua bona per adesar-se i fer la bugada.

Pere Antoni Cantarellas —dels primers estadants de Capellans, amb la família. La dona, Catalina Adrover, les filles Antònia i Joana Cantarellas Adrover. Catalina Cantarellas, Bernat Tauler Cantarellas, i les nétes Catalina i Antònia Bennàssar Cantarellas; i Maria Verdera, veinada. Foto família-Cantarellas.

L'assentament inicial

Totes les fonts assenyalen que les primeres casetes s'aixecaren entorn dels pedrissos. La primera de totes degué ser la de can Maganet i aviat la de ca madò Rossa. Ara bé, la primera tira consolidada és la que arranca a ca madò Cantarellas, passa per ca madò Florida i també per ca madò Ferrer i fins a Can Corona, que són, les tres primeres, filles dels primers estadants de Capellans, les quals conserven les casetes al mateix lloc.

Les casetes de jonc daren pas a les de mitjans de sis, amb permís del batle el l'any 1952 (José Marimon). Aquest mateix any va començar a créixer encara més Capellans. Al redol de casetes que envoltaven els Pedrissos, s'hi ha d'afegir la línia que va de ca madò Rossa a la mar. La primera d'aquesta tirada va ser la de l'amo en Llorenç Serena, transportista de gel i taxista. Poc després, la primera línia es va anar eixamplant i aparegué també la segona, darrere ca madò Florida. Aquesta i i madò Cantarellas assenyalen la segona línia de Capellans devers el 1961, a can Jaquetes i cals Oliers. Tot i que madò Parrona assenjala que el 1955 ja hi havia madò Basseta, a la tira de darrere. Els anys seixanta encara va ser més intens l'establiment de murers en aquests paratges davant les promeses que tothom hi podria tenir un solar quan s'urbanitzàs del tot.

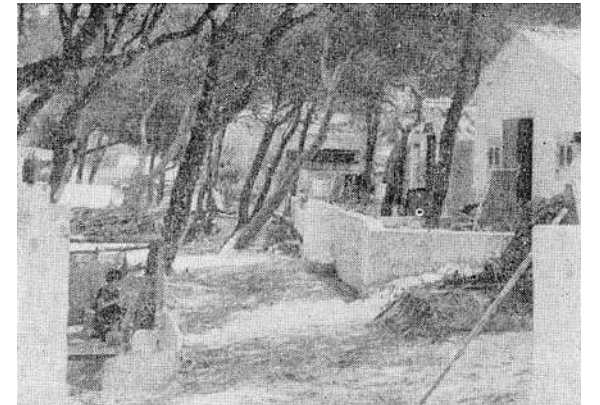
Imatge d'un dia de bauxa a Capellans, amb una construcció de canyet sencera al fons. Just s'hi identifica Margalida Moragues i el matrimoni Dawson-Alvarado. Possiblement molts fossin esters, cosa la mar d'habitual aleshores i ara. Fotografia arxiu Ramis-Gamundi.

Les casetes de marès

Madò Cantarellas i madò Ferrer coincideixen a assenyalar el 1952-53 com l'any en què es feren les primeres casetes de marès, de Magdalena Perelló. «Devers l'any '50, amb el batle Tonet, va ser quan es va començar a permetre fer les cases de mitjans de sis centímetres de gruixa. El primer de tots va ser Bernat Peix».

Qui i fins quan un murer podia tenir una caseta a Capellans?

Per Muro hi ha la mentalitat que tothom té dret a una caseta a Capellans, perquè així ho va establir el batle. I així va ser durant un grapat d'anys. Segons el testimoni de l'amo en Tòfol Serena, «tothom qui volia en podia tenir una. Ho havies de demanar al jurat Bernat Plomer, es Peix, que et marcava el solar en què podies fer la caseta. Això sí, comandaven els pins, no en podies tocar cap. Però en aquell temps ningú hi volia una caseta perquè deien que feia pobre. Preferien anar a Can Picafort, els que podien.»

Casetes de marès de la tira de ca na Caleta. S'hi aprecia la integració amb l'entorn del pinar. Anys seixanta. Revista Algebèl.

Les bauxes dels anys quaranta

Madò Antònia Moragues Ferrer, na Ferrer, (1925) és la filla de l'amo en Pep Moragues, de can Llarg, i conta que «a mon pare li agradava molt la mar. Tenien pedreres devers el velar i aquí hi venien molt. Quan vàrem començar a venir encara no hi havia els pedrissos. Allà ens hi reuníem tots a menjar i a riure i a ballar. Hi venien senyors de sa Pobla, com l'apotecari Bennàssar o en Riera, que duia un bar gros. Era com una família».

«Dels primers que record és madò Maria Genera, l'amo en Llorenç Planta, Tomeu Missa, de l'amo en Joan Munar de na Francisca Vives Rossa, el fuster de Can Roig, l'amo en Carrió, el sastre Tauler, la comare Martina Perelló/ Margalida Martorell, els Barraquer dels mobles, en Rotlan; ca sa Mariera, cosina de l'apotecari... I madò Caleta, que vengué un poc més tard, tenia fins i tot una cisterna!».

«Les primeres casetes eren de jonquet i saqueta, però el primer que la va tenir de fusta va ser la d'en Llorenç es Bugerró, ubicada a on hi ha Can Corona». No va ser la darrera, sinó que a la mateixa tirada n'hi hagué unes quantes, després. Les primeres cases de marès s'aixecaren entre 1951 i 1955. «Em vaig casar el 1951 i encara eren de jonquet i fusta. La primera caseta de marès va ser la de mon pare, abans que cap altra».

«Record que l'amo en Miquel Molinas, que feia les casetes de jonquet i assecava pinyes devora la caseta de Capellans, va participar a la pel·lícula que va protagonitzar Gina Lollobrigida, la mujer de paja (1964), i que es va rodar en part a Can Picafort. Va ser gros!».

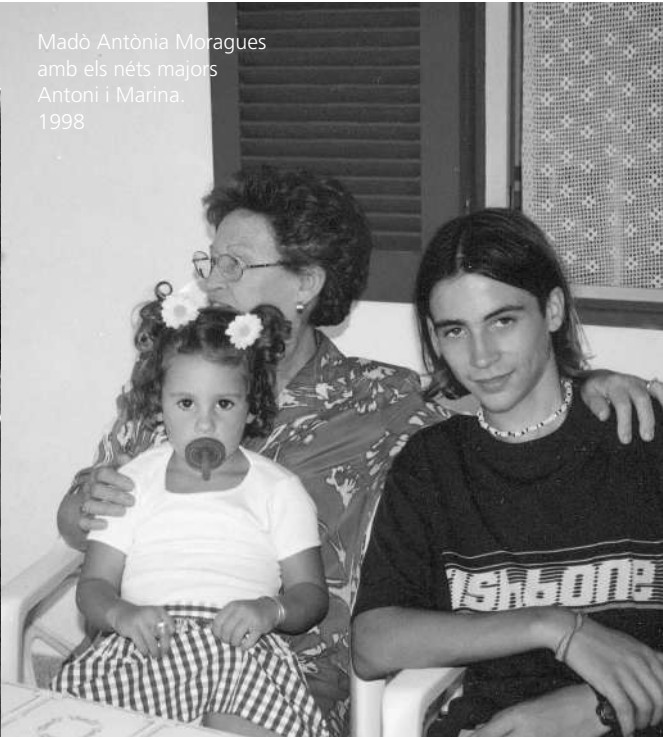
L'amo en Pep Llarg, empresari de pedreres, un dels primers habituals de les casetes i també dels primers que en tengueren una de marès. Darrere ell, la seva filla madò Ferrer (1925). El vestit se l'havia fet ella mateixa, presumida encara als noranta anys. Fotografies arxiu madò Ferrer.

1945. Els Pedrissos ja feia uns anys que estaven instal·lats a Capellans. D'esquerra a dreta: Bel, dona de Miquel Missa; can Valladolid; Miquel de ca la Trastera; Riera, regent d'un bar; apotecari Bennàssar de sa Pobla; Maria Antònia Moragues Ferrer; Pep Moragues Rayó, Llarg; Catalina Ferrer.

Fotografia 1970, al bar Pedrissos. D'esquerra a dreta, Francisca Perelló; Danita Moragues; Jaume Perelló; Magdalena Perelló; Magdalena Perelló; Maria Perelló; Antònia Moragues.

Madò Antònia Moragues amb els nets majors Antoni i Marina. 1998

L'esclat de la colònia, 1950

Tòfol Sastre, Serena (1935) fa cinquanta-sis anys que té caseta a Capellans. Però la seva relació amb aquesta colònia comença molt abans, de quan son pare, Llorenç Serena, era taxista i duia gel a Can Picafort i feia vida a les casetes. I explica:

«Quan es va establir Capellans era un lloc solitari, just hi havia l'hotel Alomar que estava a un quilòmetre i mig. Tot era un pinar i fins i tot hi havia basses amb barques devora el bar de Can Serena (la Ponderosa); la síquia que separa els dos pobles (hotel Platja Daurada actual) era ampla i arribava a la mar. També hi havia la caseta dels Capellans, que era molt més petita que la d'ara, just la part feta de pedra. Hi havia el forn, una gran figuera i una cisterna d'on tothom anava a cercar l'aigua. També hi havia el Pou de l'alga, situat al clot ubicat al cantó abans de Can Gavella, l'aigua de la qual no era del tot salada.

Els antics contenen que era una caseta que havien fet construir els capellans del poble per venir a descansar i a nedar, però en morir els usufructuaris passà a mans del senyor de Son Sant Martí. I havien de menester molta intimitat per nedar. Llavors els homes i les dones fins i tot nedaven separats.

Els transportistes i altres comerciants com Llorenç Sastre, Serena anaven a Capellans als anys quaranta a fer bauxa per Sant Cristòfol (10 de juliol). Mentre que els conradors —la majoria— preferien anar a romandre davall una vela o el carro a Can Picafort per la revetla de la Mare de Déu d'agost i l'endemà feien un dinar gros. El qui tenia possibles, anava a instal·lar-se Can Picafort, com a màxim, quinze dies».

Eren altres temps, en què no hi existien les paraules estiuejar ni vacances. Deu ser per això que el 1962, la revista Algebelí diu «el dia despues de la Asunción, en Can Picafort augmentaron las moscas...» en referència al gran nombre de carros que havien passat la revetla i les conseqüents buines.

Joana Polito, Antònia Moragues i el marit Antoni Moragues. Els batles de Muro feien servir la caseta de Capellans per instal·lar-s'hi els estius. Arxiu de madò Ferrer.

Magdalena Perelló, Joan Ferrer, Antoni Perelló i Gabriel Ferriol. 1961. Cedida per Maria Perelló.

Al fons s'aprecia el cap de Formentor. Els primers banyadors eren pràcticament de tot el cos. Just entraven a l'aigua per posar-se en remull. Els homes i les dones no podien nedar junts. Així i tot, madò Cantarellas conta que als anys seixanta moltes parelles anaven a festejar a la mar i que n'hi havia que les vetlaven. Arxiu Ramis-Gamundí.

Els primers estadants eren de *Can Llarg*, *Can Planta*, *Gomandí*, *Paneré*, *Gener*, *Verdera*, *Florida*, *Guàtlera*, *Fulano*, *Pep Ric*, Tomeu Missa, madò Basseta, *Can Rotlan*, *Can Tenre*, Miquel Molinas... que no deixaven de tenir en comú el fet de ser transportistes, taxistes i amics, en definitiva, que crearen entorn del que són els 'predissos' una colònia estival en part motivada pel creixement turístic de Can Picafort.

I els primers-primers de tots? L'amo en *Serena*, *Llarg* i Cantarellas; i madò Magdalena *Genera* que regentaria oficialment —segons la revista Algebelí— des de 1952 el bar Pedrissos. Anys abans, madò Martina pagà per als anys 1948-51 en concepte d'explotació del bar.

El que és cert i segur són els sis primers números de caseta dels quals tenim constància a 1957 són aquests: 1.- Jaume Bisquerra Mateu; 2.- Tomeu Boyeras Escales; 3, Maria Sastre Cladera; 4, Maria Cladera Carbonell; 5.- Maria Gamundí. 6.- Antoni Marimón Puigserver.

Capellans, el testimoni de la revista Algebelí dels anys seixanta

«existen los furibundos defensores del tipismo actual, los moderados que estan conformes con lo que tienen, pero no tanto, y los disconformes porque no tienen luz, falta un poco de agua. Y sobra jolgorio por las noches». Revista Algebelí núm. 3 (1962).

El tercer número de la revista Algebelí, el 1962, anà destinat quasi monogràficament a Capellans, amb un reportatge ampli sobre el que passava a les casetes. S’hi afirma que les primeres casetes s’instal·laren el 1950. Així mateix, assenyala els primers habitants com madò Martina Cladera, Genera; i l’amo en Rafel Gamundí, Frescales. Aquest darrer, afirmen, va muntar catorze casetes de jonquet i les va cobrar a 225 ptes cadascuna «i bona cara!».

Un fet significatiu és el de la celebració de la primera missa, el mes d’agost de 1951. L’ecònom Ordinas va beneir la talla de Sant Llorenç, que regalaren els tres Llorenç: Planta, Serena i Bugerró. El batle era José Marimon. Ara bé, era l’ecònom de Can Picafort, el rector Llorenç Vanrell (1948-58), qui oficiava la missa dels diumenges a les deu del matí, perquè era de la seva parròquia.

Segons l’Algebelí, l’entorn de Capellans és d’allò més idíl·lic:

«El panorama que divisamos desde los promontorios que existen a lo largo y ancho de la gran finca de Muro, es bellissimo (...) Tenemos la playa, de arena blanca, finísima y arrancando de la mismísima playa el pinar verde y frondoso que empieza con pinos y setos bajos y termina en pinar tupido y alto, que desde arriba parece una alfombra de terciopelo verde. Presidiendo el centro de la pequeñas construcciones destaca el único bar del lugar, «Es Pedrissos», que se llama, porque a modo de mesas se hallan dispuestos unos bancos de piedra caliza, que hace tiempo estaban en la plaza mayor de nuestra villa y los trasladaron a «Capellans» para que sirvieran en las típicas meriendas que allí celebran residentes y visitantes que acuden todos los días de Ca’n Picafort i otras zonas.»

L’aspecte que presentaven les casetes el 1962 era ja de predominància construccions amb mitjà de marès de sis centímetres i les de fusta. Però ahora, hi havia certesa que tenien el trast en precari, és a dir, que no eren els propietaris del terreny en què s’aixecaven les casetes:

1951. Benedicció de la imatge de Sant Llorenç. Regalaren la figura tres Llorenç: Planta, Serena i Bugerró.

«Hay alguna de estas casetas, realmente bonitas como pequeños chalets o «bungalows», pintadas de vivos colores que resaltan entre el verdor de los pinos; otras, las antiguas, las menos, hechas de cañizo —o bova de la albufera—, que al paso de los años han quedado feas, negras i antiestéticas. Fué un acierto sinn duda, el conceder permiso para que se montaran de marés con revoque de mortero, sistema que se emplea actualmente para construir «Ses casetes» nuevas o reformar las antiguas.

Sólo una cierta sospecha o sombra de presagio se cierne sobre las mismas. Todos los beneficiarios han construido a precario (qualcun n’hi gastà deu mil duros) y de vez en cuando piensan que el Ayuntamiento puede decidir una venta o urbanización y todo lo hecho se irá a rodar». (Julio)

La dècada dels anys seixanta, les dones no tenien un paper gaire destacat en el mercat laboral d’un turisme en creixement constant. Es constata amb aquesta afirmació:

«Si miramos nuestra ribera de Capellanes i Can Picafort, lugar obligado de vacaciones i veraneo de nuestro pueblo, ¿cuántas son las casas en que pasa el verano el hombre? Muy pocas, poquísimas. El hombre va y viene (...) ¿Cuántas son aquellas en que pasa el verano la mujer? Muchas, muchísimas, casi todas».

La revista número 3 de l’Algebelí de 1962 va editar un número especial dedicat de forma especial a la urbanització de la costa murera i també a la situació de la Caseta dels Capellans.

Les condicions de les casetes sense corrent, amb poca aigua potable eren assenyalats com aspectes massa primitius i de manca de comoditat. A això, s'hi havia d'afegir la manera amb què campaven els estadants i la bauxa que s'hi vivia, que també va ser motiu de retret a la revista:

«Otro aspecto es el moral. Y aquí sí que cabe el adagio «Dime como vives i te diré cómo te embrutezes». Allí parece que todo está permitido; parece que se puede ir vestido de cualquier manera, y son los mismos que irán después al Puerto de Pollensa bien vestidos, con ganas de alternar en el gran mundo. ¿Por qué? Porque allí se respira señorío, lo que significa elegancia, riqueza, distinción; lo que nosotros no podremos gozar nunca en es «Comú» si no cambiamos pronto el actual plan». (Pedro Mulet).

Dinar familiar en motiu de la visita del capellà que estava a Sud-amèrica, Pedro Verd. Devora, Maria Perelló verd i a l'esquerra, Gaspar Pep Bou. També s'identifica Magdalena Perelló, un grup de parents campaneters i a la dreta, Magdalena Perelló. Al fons, el cotxe de can Verdèra. Era devers 1963.

En efecte, els negociants i comerciants veien en les cent cinc quarterades de Capellans un motiu de negoci que podia combinar els usos comunals amb el suposat enriquiment turístic:

«Lo primero que hay que hacer sin demora es impedir la construcción de nuevas casetas, a fin de que en un futuro más o menos cercano se pueda proceder al trazado de calles y plazas. Señalar luego solares de primera, segunda y tercera categoría (...) Una vez colocada la gran familia murense quedarían todavía solares para la explotación turística y hotelera.»

Ara, una de les conclusions sobre com es vivia a Capellans també és prou aclaridora:

«Una cosa es palpable casi: que todos viven allí felices y encantados de estar en una de las mejores playas de Mallorca y que la misma pertenece al Ayuntamiento de su pueblo, que tiene su importancia y que un solo representante de la autoridad municipal basta para mantener el orden y las nuevas formas.»

El camí enmig dels ginebrons conduïa als bars de platja.

L'aspiració poblera a tenir un tros davant la mar

Durant la batlia de Martí Cladera Ramis, Tonet (1945-51) hi va haver discussió sobre els drets dels poblers a part de la zona costanera. Va ser Don Francisco Mulet (1913) que amb la seva tasca d'historiador va aclarir que el Braç del comú no pertanyia de cap de les maneres a sa Pobla. S'ha de ressenyar que molta de la informació actual sobre les comunes la devem al mossèn.

Maria Molinas i Margalida Serra amb un grup de turistes al Bei Jaime.

CULTURA NOSTRA

UN CA'N PICAFORT DIFERENT*

JOSEP ROSSELLÓ I MUNAR col·laborador habitual del diari Balears i advocat, és l'autor d'un llibre de memòries d'infantesa i adolescència dels anys de post-guerra, amb una visió humorística i un profund amor al nostre país. Nat a Inca l'any 1939 és d'una lectura molt amena i molt interessant.

Can Picafort era diferent. Més rústic i autèntic; més camperol i mallorquí. S'hi arribava per tres camins: pel camí de Muro i Son Sant Martí, que passava molt prop de les Casetes dels Capellans... Hi havia dos barris: els dels mureros i el dels inqueros. El primer començava a l'església i acabava davant el mar, a la platja que seguia fins a Alcúdia. El segon, el nostre, començava també a l'església, però tenia manco platja, perquè el nostre terreny vora la mar es limitava al torrentó de Son Bauló, que no era gaire gran, comparat amb el tros del mureros, i desembocava a l'illa dels Porros o dels Fenicis. La resta eren roques molt riques en crans i bones com a varadors per als llaguts.

L'església, molt petita, semblava una capella. Allotjava un petit convent de monges. Davant, tenia roques perilloses. Per això, ningú no es banyava en aquell paratge. A devora, hi havia el mollet dels pescadors, el qual, juntament amb les roques, impedia que el vicari hagués de contemplar les escenes de banys. Aquestes escenes, començaven a multiplicar-se i eren un dels problemes primordials amb els quals havia d'enfrontar-se, cada vegada més, l'església i l'estat catòlic, apostòlic i espanyol...

A la casa d'estiu no hi havia pràcticament res. I tot hi era necessari.

L'amo en Miquel de Llac arribava, amb el cotxe de lloguer davant la casa. Un Ford de vuit places que tenia, entre els seients de davant i els de darrera, dos banquetes aplagadissos. Damunt el cotxe, hi havia una jardineria de ferro i a darrera una maleta, amb un co-

fre, per posar-hi paquets. Començaren a carregar primer un malatàs de llana, per si venien convidats, estès damunt la jardineria. Després, els paquets, les maletes i els bolics més grossos. A continuació, els més petits. Tot ben fermat amb cordes que, com deia mon pare, qui bé ferma bé desferma. Més tard obrien el cofre de darrera per posar-hi els objectes més delicats i trencadissos. Encara sobraven sacs i saquetes per carregar, i anaven damunt el parafang, al costat del motor i per davall els seients. Primer pujaven els grans i els més petits després. No hi havia més remei que anar molt pitjats i atapeïts. L'amo en Miquel no veia gens clar que arribàssim a port amb aquella càrrega. El cotxe grinyolava de per tot i vinclava les ballestes fins a deixar-les quasibé planes.

Arribàvem a Can Picafort. L'únic carrer, que era també avinguda principal, ens rebia polsos, amb dues fileres de cases, d'un estil ben mallorquí, les més senyorials amb torres; les més modestes amb teulades àrabs de fang de dos aiguavessos. Totes tenien persianes, una mica de terrassa i un corralet darrera. Aquest carrer semblava procedent d'un film de l'oest. Allà hi havia tots els negocis de Can Picafort. El forn, els cinema a l'aire lliure «Brismar» —que era com un pati de caserna on hi havies d'anar amb cadira pròpia o seure per terra— la botiga de Ca'n Fava, on es venia de tot; Ca'n Mandilego, on s'hi havia instal·lat la Companyia Telefònica; l'Hotel Alomar, d'unes quaranta places, que era l'únic hotel del poble.

Els qui no podien arribar a hotel, dormien a la Pensió Marisco. Al darrera, tenia un corral amb parra frondosa, que alguna nit servia de sala de festes. També hem de tenir en compta l'església, que si no era un bon negoci, és ben cert que no produïa pèrdues. I el barber, que venia dues vegades a la setmana a porgar els nostres melons i carabasses. I, sobretot, l'amo En Polito, que tenia posat a ca seva un rètol que deia: «HIELO-POLITO-LECHE». Repartia llet i gel a domicili amb un aset. Era una viva imatge de la joia de viure. S'en fotia del món i de la bolla. Divertia tothom i es divertia a tota hora. Li agradava menjar i beure i tot allò que complau a un cristià. Feia feina per viure, i no vivia per fer feina. Fou un precursor filòsofic dels «passotas» d'avui. Però amb molta més gràcia. A més, anava de més bona fe. I no s'aprofitava de ningú. Quan l'ase es posava nerviós davant una somera, li deia que era més ase encara. Això feia meditar en profunditat a més de dues persones.

(*) BROSTEJAR L'AHIR - Editorial Moll (1980)

La urbanització de la costa murera

VERANEANTES

Los habitantes de nuestro pueblo, pongamos una buena parte, haciendo una pausa en el trabajo, gozan también en esta época estival de un merecido descanso y eligen la mayoría, por su proximidad, la colonia de Ca'n Picafort o bien en la llamada «Caseta des Capellans» situado en el Monte de Utilidad Pública, la incomparable Comuna de Sant Martín de Muro, donde existen ubicadas, de manera provisional, alrededor de un centenar de casetas desmontables bastante bien presentadas y confortables ahora, aunque no con la salubridad e higiene debida.

Casi medio millar de personas se albergan en dicho lugar, en su momento de apogeo que es la primera quincena de agosto, disfrutando de las delicias de una zona privilegiada en unas bien ganadas vacaciones.

Nota destacada y agradable este año es sin duda la mejora definitiva del fluido eléctrico que suministra a todas las dependencias, abasteciendo los aparatos electro-domésticos e incluso la Televisión.

Otro respetable número de veraneantes de nuestro pueblo, pongamos otro tanto, han elegido su lugar y se han afincado en la vecina colonia de Ca'n Picafort, de cada día más conocida y que este año presenta un mejor aspecto urbanístico unido a una mejora muy notable en sus vías de comunicación.

Digamos también que hogaño la estancia de veraneantes residentes en dichos lugares ha sido más larga y duradera debido seguramente al calor prolongado y tiempo estable reinante.

de perdre una part important del territori del Comú que, com hem vist, un temps arribava fins al Llac, la desembocadura natural del torrent. El batle era Martí Cladera Ramis, Tonet (1945-51).

Va ser el mateix Martí Tonet el primer batle en anar a Madrid a intentar donar forma legal a l'assentament estival que hi havia a Capellans, com ell mateix conta a la revista

Poc després de la compra del Comú per part de l'Ajuntament de Muro en nom dels veïns del poble (1929), ja es va començar a pensar en fer a Capellans una zona recreativa. Així figura com un dels grans temes dels anys trenta al llibre Muro en la mano (1934). De tot d'una, sabem que el matrimoni Alvarado-Dawson ja acampaven per aquí la dècada dels anys trenta. I que aviat, abans de 1939, eren de cada cop més habituals les trobades entorn de la caseta dels Capellans, amb l'excusa de fer un dinar, i també estimulats per la demanda d'un turisme incipient a Can Picafort. En especial per l'aparició de l'hotel Alomar (1934). Hi havia taxistes, transportistes de gel, mestres d'obres, fusters, trencadors de pedra, garriguers, trasters... I un bar, els pedrissos, regentat per madò Genera. I per la mare de déu d'Agost arribaven els conradors a passar dos dies. Tots —ja ho hem dit— amb casetes improvisades de jonquet, saqueta, veles...

Als anys quaranta, l'Ajuntament seguia fent especulacions entorn del turisme i la costa murera. I aquí va ser quan començaren els plets més moderns. El primer plet va ser amb Alcúdia, el 1945, en què es van debatre les fites entre

ambdós pobles. La impressió per part dels murers fou de derrota i de gat amagat, perquè teníem la sensació

Rafel Gamundí i Maria Sastre, Ganera.

Algebelí. I, si bé no va tenir una resposta positiva, sí que es pot dir que va ser el primer que autoritzà les primeres casetes de mitjans de sis, com la del garriguer, Bernat Peix.

Sabem que va ser la dècada dels anys cinquanta en què les casetes de jonquet i saqueta daren pas a les fetes de fusta i marès. Els batles d’aquesta dècada de canvi a Capellans varen ser José Marimón Perelló (1951-54); Gabriel Gamundí Perelló, Cap d’ou (1954-56); i Sebastià Beltran Ramis (1957-58).

L’any 1956, el Comú —casetes incloses— estava considerat com un bé d’utilitat pública i ja depenia de la Direcció General de Montes. Era el Monte Número 7. Ben aviat Capellans passà a estar considerat una zona de construccions temporals reconeguda com a d’ús dels veïns per part de l’Administració Forestal, la qual cosa, a la llarga, va comportar una protecció de la zona contra els intents d’urbanitzar-la.

Si no ho ha pogut arreglar En Parrús...

Serà la dècada dels anys seixanta en què hi haurà més esforços per aconseguir urbanitzar la costa murera. I serà un batle, Jaume Vanrell, Parrús (1962-75) el protagonista principal. L’obsessió dels governants murers d’aleshores era urbanitzar Capellans i bona part de la zona del Braç del Comú, com així ho demostren tots els projectes urbanístics que ara explicarem.

Per començar, el desembre de 1962 s’anunciava un càmping en un terreny de 15.000 m2, just darrere Capellans, en un solar que també du el nom de Capellans. Hi vendran els francesos. Una colònia petita, diferent de la de Can Picafort.

Aquest mateix 1962 es posà en marxa una comissió al consistori per tal de tirar endavant la urbanització de la costa murera. I el 1963 el batle Parrús anunciava fins i tot un projecte d’urbanització de 70.000m2 de ‘bungalows’ al pinar contigu a Capellans que després va ser refusat des de Madrid. En volien fer entre 210 i 400, amb una mida d’entre 13 i 18m2.

Aviat es va obrir el debat entorn del que s’havia de fer amb les casetes. Així parlava el batle Parrús Aleshores, en una entrevista prèvia a la seva visita a Madrid:

CAMPING ALGEBELI
Para el próximo verano y en los terrenos del Monte «Comuna de Sant Martin» de Muro, lindante con el mar y en las proximidades de la Caseta de Capellanes, se está tramitando el expediente consiguiente para la concesión de una ocupación de 15.000 metros con destino a la instalación de un «Camping» en dichos terrenos.
La tramitación está muy adelantada y de llevarse a cabo, que es lo más probable, se denominaría «Camping Algebeli».
Es de esperar pues que las bellas playas de Muro, se verán en el venidero estío, más animadas que de costumbre con la presencia de nutridos grupos de gente procedente principalmente del vecino país de Francia.

No olvidamos el problema del poblado de murense, en la propia finca. Este es, para el Alcalde de Muro, el caballo de batalla de la cuestión. Queremos garantizar a los murense una utilización urbanística racional, sana y digna. Pero creemos conveniente insistir en la especialísima característica de la finca, ser monte de utilidad pública, y estar sujeto, por tanto, a la legislación especial de Montes, que involucra problemas evidentes de planteo jurídico-administrativo, para obtener una explotación urbanística.
Quiero hacer constar públicamente el total apoyo y comprensión que hemos encontrado en la Jefatura del Distrito Forestal de Baleares, en esta vieja aspiración municipal.
En ella confiamos para llevar a término este sentido anhelo municipal.

Reflexió del batle Jaume Vanrell sobre la situació urbanística de Capellans, abans d’anar a Madrid. Revista Algebelí.

Segons la revista Algebelí núm. 26 — juliol—, el batle Parrús havia anat a Madrid el 1964 per mirar de trobar una sortida a la qüestió de Capellans. El mes de juny de 1965 (Algeblí 37) esclata la ‘bomba’ que es podrà urbanitzar Capellans i el Comú. Total, vint-i-cinc hectàrees.

«En sesión de 22 de junio se dio cuenta al Ayuntamiento Pleno que se había recibido de la Dirección general de Montes, un informe o asesoramiento relativo a la ocupación de terrenos del monté número 7 del Catálogo de los de Utilidad Pública, denominado «Comuna de San Martín», para la realización de un Proyecto de Urbanización en el mismo, en régimen vecinal».

I esclatà la bomba informativa. El poble n’anava ple, Capellans s’urbanitzaria; tothom podria tenir un solar si el volia. Fins i tot es posaren les bases per a l’adquisició d’aquest solar, com podeu observar a la imatge.

Dignificar el ‘poblat’, augmentar els ingressos i combinar turisme amb ocupació veïnal. Es volia donar parcel·les mitjançant cessió temporal que aniria des dels trenta anys fins a un màxim de noranta-nou

El 1967, però, varen haver de recular amb la iniciativa perquè altra vegada Madrid, la Direcció General de Montes, Caza y Pesca Fluvial, els advertia del mateix que el 1963 «que se respeten las Casetas des Capellans, usufructuadas por sus vecinos». I el 1965, caracteritzava la zona de «ocupación vecinal separado y reconocido en el deslinde de la finca por la Administración Forestal». La Ley de Montes de 1957, mitjançant la qual aquesta zona del Comú passava a denominar-se Monte 7, la catalogava alhora de Bé d’utilitat pública i depenia de l’estat directament. El que avui encara coneixem com ICONA.

El Ministeri era clar: «que se respeten las servidumbres i ocupaciones actualmente existentes: «Caseta des Capellà»; casetas usufructuadas por vecinos de Muro; tubería de conducción del agua del mar i casetas de «Salinera Mallorquina; torres del polígono de tiro de la Marina de Guerra».

I els intents per urbanitzar Capellans, es pot dir, acabaven aquí.

¡Ha estallado la bomba!

El Ayuntamiento de Muro ha obtenido permiso para urbanizar la comuna de Son Sant Martí

No cabe duda que la noticia más trascendental y que más comentarios ha provocado durante el mes que termina, ha sido la de que el Ayuntamiento había recibido una comunicación del Ministerio de Agricultura, autorizando la tramitación previa con vistas a la urbanización posterior de una parte de «Es Comú», destinada a futura colonia de veraneo para los vecinos de Muro.

La noticia que al parecer debería de alegrar a los mureros todos, no ha tenido una aceptación jubilosa mayoritaria, lo que ha creado un desconcierto de opiniones, comentarios, controversias y discusiones enconadas, que a nada conducen de momento, ya que se habla a oscuras por completo, sin fundamento ni base para asegurar una u otra cosa con pleno conocimiento de causa.

«ALGEBELI», que como siempre desea lo mejor para Muro, cree oportuno no tomar partido ni opinión alguna en el asunto, mientras persona autorizada y debidamente documentada no nos informe cumplidamente, de un asunto, repetimos, tan importante, que sólo beneficios puede reportar a nuestra villa.

Julio

Las Gaviotas, el turisme pren el vol

En canvi, el que sí va arrelar va ser un altre projecte, el de Las Gaviotas. El 1966, l'enginyer de camins Don Alberto Viader, visita Muro per tal d'escometre el projecte d'urbanització de 'Las Gaviotas' per part de l'empresa Técnica y Obras S. A. L'enginyer abunda en els esforços perquè tots els murers tinguin facilitats per tenir una adjudicació de solar (Algebeli, 47). Tenim constància que el 1968 ja s'hi havia col·locat la primera pedra. El fet que la planta hotelera de Muro sigui tardana en relació amb d'altres zones i l'origen comunal dels terrenys va suposar que les restriccions de densitat de construcció i el respecte cap a l'entorn natural fossin més elevades que d'altres. I això, a la llarga, ha estat beneficiós per totes les parts

Situació legal actual

No acaba amb aquest llibre l'anàlisi de la situació legal de Capellans, sinó que requeriria un treball en més profunditat que ja han iniciat d'altres persones a Muro. El que hem fet, fins aquí, és mirar de posar un poc de llum a la trajectòria de Capellans i a la memòria intergeneracional que encara que no és exacta, sí que apunta veritats.

Amb tot, hem de tenir en compte que la Ley de Montes (1956), a l'article 20, diu que a les zones catalogades com a Monte de utilidad pública, just hi podria haver concessions temporals. I a l'article 18.2 diu que «Si la servidumbre estuviera establecida a favor de una comunidad vecinal -que és el nostre cas-, el acuerdo habrá de adoptarse por el Consejo de Ministros». També especifica que les concessions seran de trenta anys i que s'haurà de pagar un cànon al propietari del 'monte'. Sabem que el 1952 l'Ajuntament treballava amb l'expedient de declaració d'utilitat pública del Comú. Per tant, és obvi que les casetes o es tendran mai en propietat, sinó que seguiran sent concessions temporals del que un dia va esdevenir zona recreativa amb tots els reconeixements institucionals. No es pot tenir una caseta com a bé privatiu, però sí tenir-ne usdefruit. I, ahora, aquest impediment ha estat la garantia de no-transformació de Capellans a imatge i semblança de zones turístiques que, amb el temps, també han esdevingut obsoletes.

TECNICA Y OBRAS, S. A. es una importante Empresa, radicada en Madrid, dedicada a la construcción y, en este caso, ha hecho fuertes inversiones adquiriendo terrenos con gran superficie, cerca de medio millón de metros cuadrados, que está urbanizando, y en los cuales ha comenzado a construir un complejo de apartamentos, con restaurante, cafetería, locales comerciales para artículos de turismo, de alimentación, agencias de turismo, banca, etc.

En la animada conversación sostenida con nuestra primera Autoridad, el Sr. Viader le manifestó el deseo de que sus esfuerzos financieros y técnicos redunden en una mayor riqueza de nuestro pueblo y para ello está dispuesto a cuantos sacrificios sean necesarios. Al mismo tiempo, ha ofrecido la preferencia para los vecinos y naturales de Muro, no sólo en la adquisición de solares urbanizados, sino en la adjudicación de apartamentos construidos o locales comerciales, tanto si es en régimen de alquiler de los mismos, como en venta, caso de interesar. Lo mismo ha dicho respecto al restaurant, cafetería y demás servicios de aquel importante conjunto, ya en vías de realización.

Por lo expuesto por el Sr. Viader, en la Urbanización aludida, en la que se está trabajando con gran intensidad, se alzarán, en un futuro próximo, dos o tres Hoteles de 1.ª categoría y de lujo, apartamentos, chalets, zona comercial, un gran lago artificial interior, con agua de mar y con la debida comunicación mediante canales, con los restantes de la Ciudad de los Lagos, zonas verdes, deportivas y, naturalmente las excelentes playas y mar que todos conocemos. En definitiva, que a nuestra ciudad viene una extraordinaria urbanización de gran categoría, por la que Muro entrará de lleno en el gran turismo, a partir de este próximo verano.

L'any 1968 serà l'inici d'urbanització de la costa murera. Però a la zona que es denominaria Las Gaviotas. L'enginyer responsable, Viader, esgrimia el discurs de la bona voluntat de facilitar cases als murers que ho desitjassin a uns preus assequibles. Aquesta és una indicació que es tenien en compte les servituds antigues d'aquesta zona, també.

Es lástima de veras que tan interesante y no imitada ganadería de nuestra isla, se dejara extinguir, perdiendo Muro así un atractivo único y extraordinario.

Editorial

SON SANT MARTI

Son Sant Martí hoy, por imperativos del actual vivir, sobre el cual juega el turismo baza muy importante, esencialmente en Mallorca, se ha convertido en atractivo «Barbacoa», nombre que definiríamos sin más, como establecimiento de hostelería especial, ubicado generalmente en antiguas casas de campo, donde con un sistema estudiado para la masa turística, la gente come, bebe, canta, baila y se lo pasa muy divertido, rodeada de elementos distintos a los habituales de hotel.

Nos llama la atención, comprobar los cambios y vicisitudes que se operan en las casas, ya sean en zonas, pueblos o lugares, aunque ello no debería extrañarnos ya, cuando una corriente de circunstancias, mentalidades dispares, nuevas estructuras sociales e ideas, hace que se conviertan por ejemplo, maresmas en urbanizaciones, paseos en aparcamientos, agricultores en camareros, sótanos en salas de fiestas o bien una «posesión» como Son Sant Martí, de pinar y finca para labor en ganadería, casa solariega, luego de payeses, lugar semiabandonado, oficina de una urbanización, bar y ahora, eso, «Barbacoa», con su terraza al aire libre, mini-museo, parrilla, gran comedor, horno de asar, pista de baile, bar, campo de tiro adjunto, jardines, etc., puesto allí, como una especie de «cóctel» agradable, en envase multicolor que invita a probarlo, gustando además al hacerlo.

Una de las facetas que más destacaron, conocidos por nosotros, fue la de Son Sant Martí dedicada entre otras actividades a ganadería para la cría de toros bravos para lidia, única en Mallorca y que según dicen, se implantó con vacas y semental procedentes de Agustín Flores de Salamanca, con la divisa escogida blanca y verde.

Todo cuanto ha sucedido en Son Sant Martí, a través de muchos años, habrá sido más o menos importante en su cometido y tiempo, pero a qui destaquemos precisamente, la época dedicada a la cría y pastoreo de reses bravas, que alcanzó según noticias desde 1894 hasta el año 49 de este siglo, a pesar de que en los últimos tiempos la dedicación fuera escasa.

Es lástima de veras que tan interesante y no imitada ganadería de nuestra isla, se dejara extinguir, perdiendo Muro así un atractivo único y extraordinario.

Pese a ello, debemos considerar más interesante aún y no con ánimos de comparar, el que en 1968, Son Sant Martí, se haya remozado, de una forma que ha logrado no se perdiera totalmente, ya que éste parecía su sino, el carácter de «posesión» casa grande de campo

mallorquina, con todos sus atractivos, recuerdos, tradición, historia en suma, de algo tan querido en Muro como Son San Martí, que desde 1232, se conoce por haberla concedido el Rey Jaime I al Conde de Ampurias Ponce Hugo I, cuando el «repartiment» de Mallorca.

Sinceramente pensamos, es un deber, estar reconocidos a los actuales propietarios o administradores de Son Sant Martí, por conservar, aunque sea con la financiación del «Barbacoa» una parte de la historia de Muro, pese a darle un matiz «tipycal» turístico, que a nuestro entender, es más, mucho más que dejar perder o «abolirse» totalmente algo de Muro, por no saber o no querer preocuparse que hacer con ello.

Son Sant Martí «Barbacoa», ¡albricias!, lo nuestro perdura, renace, se conserva, guste o no guste a todos su destino, a muchos les parece bien y nuestra opinión es que interesa, «vale la pena», como vulgarmente decimos en mallorquín y es agradable visitar una noche el Son Sant Martí actual y saborear con el espíritu lo antiguo y con la vista y el paladar lo moderno.

ALGEBELI
Periódico de Información Local

Director: D. Lamberto Cortés Cortés

Año VII Núm. 76

Muro, 31 de Agosto de 1968

Redacción y Administración:

Gral. Franco, 19 Tel. 55

Apartado de Correos n.º 2

Depósito Legal: P. M. 1210 - 62

CORRERES TÍPICAS DEL PAÍS
EXPOSICIÓN DE
LEONORIA-PRITO
CALZON
SOPAS
MAILLORQUINAS
TÍPICAS VIEJAS
CUCINE DEL PAÍS
TIPICAS
HALLS/QUINICHE
GERDITE

Celler Sa Premsa (Sucursal)

Calle Calvo Sotelo, 161 (Terreno) - Teléfono 30739
PALMA DE MALLORCA

L'any 1968 set segles de Son Sant Martí varen acabar. S'acabava el model econòmic d'explotació agrícola i s'obrien les portes de les cases com a espai d'explotació turística.

Els negocis de Capellans

Ben aviat Capellans va tenir negocis propis. Al bar Pedrissos (1939) i al tragí de gel de l'amo en Serena, aviat els acompanyaren altres negocis, com la botiga de l'amo en Pep Ric, la de n'Ussola, la carnisseria de Can Pintat, un estanc, una tenda de revistes, venedors ambulants de peix, mercadets de verdures i servei de forn...

Al mateix temps, l'auge del turisme a Can Picafort va comportar que la platja s'anàs omplint de turistes durant l'estiu. Va ser això que motivà que s'anassin obrint els bars a la platja, can Serena, el primer anomenat la Posada del Conde (1967) —avui Ponderosa— i poc després el bar Caravela, una construcció de fusta davant el que després seria el bar Opa-Oma i després bar Olímpia. I el darrer, el de Can Gavella, anomenat en origen Bei Jaime (1969).

Els bars tenien qualche llum, però les geleres encara funcionaven amb les barres de gel que servia l'amo en Llorenç Serena. Als anys seixanta arribà la corrent. Però a cada casa hi podia haver tres llums i tan sols en podien obrir un. Aleshores venia un fil de l'hotel Santa Fe. Però els problemes eren molts. Dels tres transformadors, sempre n'hi havia un que estava romput. I l'amo en Blanc havia d'anar a rebobinar-los a Barcelona cada vegada. L'aigua va arribar el 1984 i va ser sufragada pels veïns de Capellans. Avui són 148 casetes i 5 bars.

Bar Pedrissos (1939)

El Bar Pedrissos pren el nom dels bancs que hi havia a la plaça de Muro. El 1939, l'amo en Francesc Pujol va dur amb el carretó els pedrissos fins allà on són ara, seguint unes disposicions de l'Ajuntament, d'aixecar una zona recreativa. Així i tot, un any abans, Antoni Perelló Petro, ja havia cobrat per dur carretades d'aigua a Capellans des de Son Sant Martí.

Segons l'amo en Sebastià Cantarellas, “dur-hi els pedrissos i instal·lar-s'hi gent va ser tot u. I tot d'una hi va haver el bar en marxa”. Si bé, oficialment, el 1952 és l'any en què es regula l'activitat, des de l'Ajuntament se li reclamaven pagaments —a madò Martina *Genera*— de fins a quatre anys enrere, cosa que indica que ja estava a ple rendiment.

La mateixa família ha duit sempre el bar. Regentava el bar Maria Sastre Cladera, madò Genera —nascuda a 1913—, amb l'ajuda de sa mare, madò Martina Genera. Després el dugué el seu home Jaume Bibiloni fins el 1970. La seva filla, Francisca Bibiloni, va prendre el relleu fins 1989. Aquest any passa a Mans del germà, Jaume Bibiloni Sastre; i ara a l'esposa seva, Esperanza Porcel Sastre, des de 2006.

Madò Maria Sastre, *Genera*, va regentar durant molts anys el bar Pedrissos.

Bar La Ponderosa (1967)

El bar la Ponderosa és, en origen, la darrera caseta de la tira de can Serena. La feren entorn de l'any 1960 i ja era de marès És el primer bar de platja de Capellans. L'any 1967, Baltasar Ramis Tous, Serena, va obrir el bar sota el nom Posada del Conde, per allò que havia estat un comte qui havia deixat les comunes al poble de Muro.

Poc després passà a anomenar-se Bar Brisas, perquè allà sempre hi feia -i hi fa- fresqueta.

El 1970 aquest bar ja passà a anomenar-se Bar Ponderosa.

Encara avui el regenta la mateixa família. Ha passat de Leonor Luísa Hernández i Baltasar Ramis als seus tres fills Margalida, Baltasar i Carlos, que els regenten avui, 2016.

Baltasar Ramis, fill i Baltasar Ramis, pare; Luísa, Margalida Sastre; Margalida Ramis; i una turista.

Margalida Serena i Baltasar Rompineta, amb Maria Selleter i un turista.

Leonor Luísa Hernández; Margalida Pons-Estel, Serena; Apolònia d'en Joan Soller; Antònia.

Bar Can Gavella (1969)

El bar de Can Gavella el va obrir el 1969 Jaume Serra i Maria Molinas. Anys més tard, el 1975, el compraren Mateu Bauzá i Sebastià Perelló i li posaren per nom Bei Mateo. Anys més tard, el 1987, Sebastià Perelló i Maria Antònia Gelabert compraren la part a Mateu Bauzá. Des d'aleshores es passà a anomenar Bei Sebastian però era més conegut amb el nom de Bar Dos Pins.

El nom de bar Can Gavella és de l'any 2004. Encara està sota propietat de Sebastià i Maria Antònia, però el dirigeix el seu fill Jaume Perelló Gelabert.

Jaume Serra i Maria Molinas amb una clienta al Bei Jaime.

Sebastià Perelló i Maria Antònia Gelabert amb Mateu Bauzá i Margalida Gelabert.

L'any 1977 hi va haver un incendi molt important, que va arribar devers cas Trull. Ha estat el moment més tens viscut mai a les casetes. El 2007 hi va haver un altre incendi a la zona dunar dels ginebrons. A la imatge, foto artística feta durant una de les gimcanes organitzades a les festes de Capellans.

El 2001 hi va haver un temporal de vent i pluja que comportà un autèntic desastre per a Capellans. Centenars de pins caigueren sobre les casetes, moltes de les quals s'hagueren de refer de bellnou. És el punt més important de la degradació ambiental que pateix la zona. Foto Jaume Riutort

Capellans ha estat protagonista qualche vegada de les emblemàtiques beneïdes de Muro per Sant Antoni. En aquesta imatge veim com s'emulen les primeres casetes.

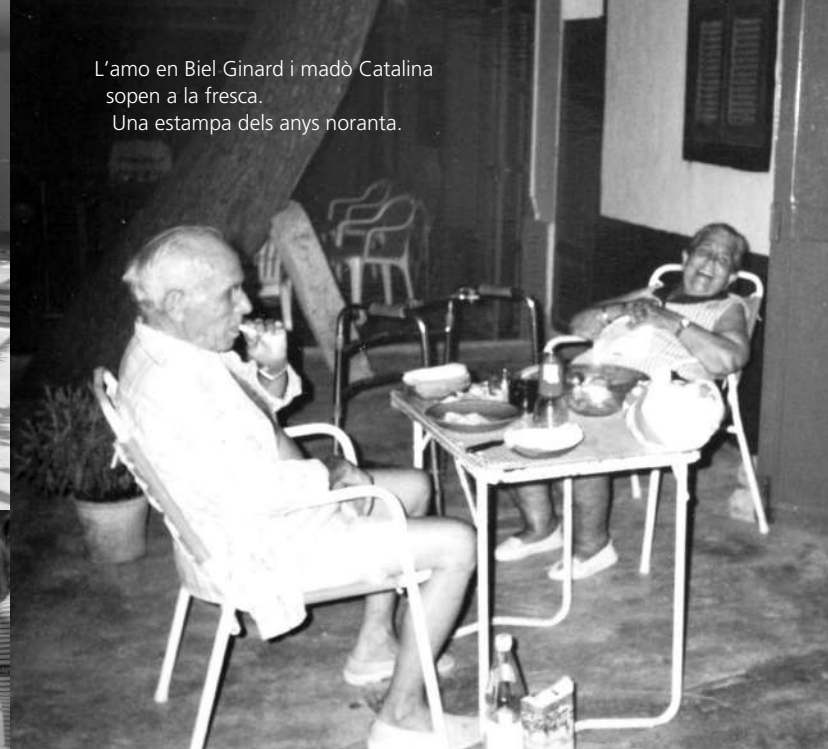
La resembra de pins a Capellans és una de les constants de la Comissió de Veïns, que no sempre ha topat bé entre qualche habitant.

A la imatge hi surten la majoria de membres de la Comissió de Veïns actual, a més de col·laboradors de les joies del cós: Maganet, Bomber, Trull, Forris, Ceret, Barraroig, Segura...

Grup de joves disfressats per a la gimcana de Capellans. El vestit original emula les ensaimades, que es reparteixen casa per casa amb l'acompanyament dels xeremiers

L'amo en Biel Ginard i madò Catalina sopen a la fresca. Una estampa dels anys noranta.

La Torre Rosa rep amb aquest nom per Costes gràcies a la intervenció d'un grup de joves de Muro. I, com a homenatge, la cançó 'Capellans de colorins'.

Les carreres del cós de Capellans són l'acte més destacat i tradicional de les festes de Sant Llorenç

Carreres de sacs al cós

Torneig de truc, un clàssic

El taller de coques és una iniciativa dels joves de Muro

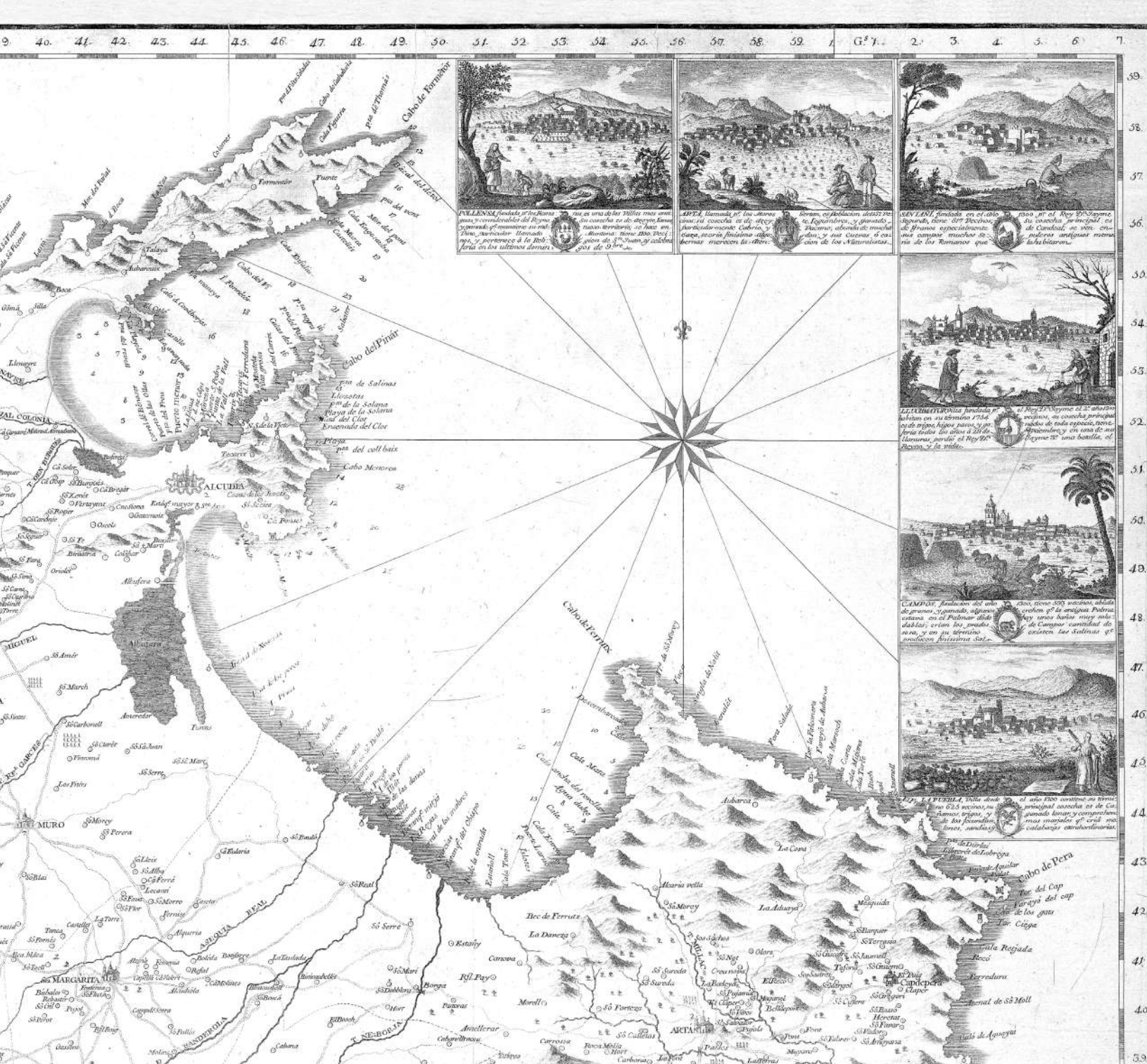

Els menuts sempre han estat els autèntics amos de Capellans. Poder anar descalç i fora camisa tot lo dia, no té preu.

I fins aquí!! Anam a nedar?

El meu àlbum de fotos...

Ho edita:

Hi col·labora:

BAR PEDRISSOS
BAR CAN GAVELLA
BAR LA PONDEROSA